

Аутор: Марија Токић (1986), 4. разред Дванаесте београдске гимназије, Београд

Диско-клубови у Београду

1967 – 1981. године

Апстракт: Рад представља покушај да се диско-клубовима приђе као феномену седамдесетих година и незаобилазном месту за забаву младих. Проучавајући диско-клубове стиче се увид у културу младих, стил понашања, начин облачења и музички укус.

Оно што диско-клубове¹ чини интересантним за истраживање јесте њихов статус који заузимају у одређеном друштву. Постоји низ заједничких особина које повезују одласке у диско-клубове: дотеривање – млади се тада посебно спремају код куће, окупљање на једном договореном месту, играње, заједнички одласци кући. Колективност је још једна битна карактеристика која одликује омладину у диско-клубу; сви желе исто: да добро изгледају, да добро играју, да нађу партнера и да буду омиљени у друштву. Диско-клубови су скоро искључиво намењени омладини, тако да се може посматрати и однос који друштво има према њима.

Диско-клубови имају вишеструку функцију, они су првенствено место за игру, зборно место младих у вечерњим часовима, али некада представљају и ствар навике, музички, они су „берза хитова“. Имају значај и у спознавању сопствене заводљивости. Одлазак у диско-клуб спада у забаву² (одвија се у слободном времену), јер је ствар избора и не подлеже спољашњим принудама. „То је и један од начина да се изађе из сивила свакодневнице, односно уђе у један паралелни свет у коме важе потпуно друга правила.“³ Највећи део временаведеног у диско-клубу проводи се у плесу. Плес представља популаран облик забаве, али има важну улогу и у комуникацији са супротним полом. Диско-клубови су, пре свега, места сусрета и комуникације појединаца. Оне су јавне те је њихов значај већи због бројности посетилаца.

Диско-клубове у Београду 1967-1981. пратимо кроз њихово омасовљавање, утицаје масовне културе преко музике, плеса и моде и кроз реакцију јавног мњења која је нашла свој одраз у штампи. У посматраном периоду диско-клубови представљају популарну форму забаве.

У раду су коришћени интервјуи са особама који су били посетиоци и дискокеји у диско-клубовима у Београду седамдесетих година. Да би се што боље обухватио посматрани период интервјуисани су испитаници различитих годишта. Ради што бољег сагледавања овог феномена изјаве посетилаца диско-клубова

¹ О разлици између диско-клуба и дискотеке види одељак „Диско-клубови“.

² Главна карактеристика забаве је: искључивање из свакодневног живота, временска и просторна ограниченост, и претежно, ако не и трајно ведар ток радње. Лучић – Тодосић, Ивана, *Од трокинга до твиста - Игранке у Београду 1945 - 1963*, Српски генеалогски центар, Београд 2002, (у даљем тексту: Лучић- Тодосић, *Од трокинга до твиста*), 130.

³ Исто, 131.

употпуњене су изводима из новинских текстова. Ради се о омладинским листовима „Младост“, „Лада“, затим о музичком магазину „Џубокс“, и женском модном часопису „Базар“. У раду су коришћени и подаци из монографије Александра Жикића, „Фатални рингишпил – хроника београдског рокенрола 1959 – 1979“.

Као почетна година истраживаног периода узета је 1967. година јер је тада отворен први београдски диско-клуб. Крај означава отварање диско-клуба „Дуга“ 1981. године као последњег култног места „златних седмдесетих“ година. Иако је овај диско-клуб радио све до деведесетих година, период „диско-клубова седмдесетих година“ никада се није поновио.

Седмдесете

Седмдесете су године у које су Европљанке ушле у смелим мини сукњама, а из ње изашле у далеко смернијим хаљинама „до испод колена“. Мода је у целини била умеренија, а „деца цвећа“ са својим начином облачења и живота остала су у шездесетим годинама. Нико није успео да понови тадашњи јединствени светски успех Битлса; бројне групе са чудним гласовима и звуковима, необичним костимима и понашањем покушавале су да се изборе за симпатије младих генерација.

Београд је седмдесетих година био много сличнији светским метрополама него што је то данас. Седмдесете почињу као време великог отварања београдске културе према свету, то је време БИТЕФ-а и ФЕЕСТ-а.⁴ Од 1971. године у Дому омладине одржава се Београдска смотре југословенског филма, а од 1973. године Београдски цез фестивал.

Седмдесетих година све је видљивији утицај са Запада, он представља симбол за нешто напредно. Ови утицаји стижу, пре свега, из Италије и изражени су највише у моди, али и уопште у начину живота младих. Београд је тада светским метрополама био најближи у музичком погледу, јер је омладина успешно пратила светске трендове, оличене у рокенролу.

У главном граду седмдесетих година субота вече, у свету младих, била је резервисана за одласке у диско-клубове. Као и широм света, и у Југославији уселила се прво бојажљиво, а затим све гласније, рокенрол музика и окупила младе поклонице новог ритма око места за уживање, разбибригу и склапање познанстава - око диско-клубова.

Рокенрол – друштвени феномен

Прве вести о рокенролу појављују се у београдској штампи из 1956. године. Међутим, рок није доживео ту бујицу гнева и оспоравања као цез и модерни плесови с краја 40-их и почетка 50-их година. Реакција јавног мњења више је него

⁴ ФЕЕСТ се одржава од 1970. године.

хладна и незаинтересована, они више не посматрају музику као проблем, а ни нови начин плеса и одевања омладине.⁵

Рокенрол је у Београд продирао споро, али када је једном кренуо више га нико није могао зауставити. Публика се сваки пут све више одушевљавала овом новом музиком и ни медији је више нису могли игнорисати. Они захваљујући малом броју људи отварају врата новој музици. Један од најзаслужнијих људи за продирање рокенрола у медије је Никола Караклајић.

Поред великих напора, који су уложили људи заинтересовани за рокенрол, да се он пробије у југословенске медије, спроведене анкете седамдесетих година, показују да су тинејџери сматрали да се сразмерно мало пажње посвећује емисијама за младе.⁶

Најпознатија емисија намењена младима била је „Концерт за луди млади свет“. Премијера је била у јануару 1967. године, а емисија је приказивана једном месечно. У првој емисији дат је приказ београдског рокенрола (где он све настаје: од атомских склоништа, преко тавана и разних шупа).

Рокенрол је тешко продирао у жанровски другачије емисије. Он јесте имао своју емисију, али није прошао даље. Појавом емисија као што је „Максиметар“ рокенрол улази и у друге емисије.⁷ „Максиметар“ је емисија која је настала половином седамдесетих година.

Једини материјални доказ, поред неколико сати телевизијског програма, о пробијању рокенрола у београдске медије је магазин „Џубокс“ – први број је изашао 3. маја 1966. године.

Иако је у медијима мало пажње посвећивано новој музици, све више је њених љубитеља, који уз ту музику прихватају и оно што она носи, нови начин забављања, у диско-клубовима.

Диско-клубови

Дискотека, је уобичајен, али погрешан назив за диско-клуб. Диско-клуб је локал за игру и забаву омладине опремљен разгласним уређајима за репродукцију грамофонских плоча, са одговарајућом дискотеком.⁸

Први диско-клубови у свету јављају се почетком шездесетих, а у Југославију стижу са једном деценијом закашњења. Први прави београдски диско-клуб био је

⁵ Лучић-Тодосић, *Од трокинга до твиста*, 119.

⁶ Омладински лист Младост је, у својој рубрици „Какву телевизију желимо?“, у броју за 17. децембар 1970-те године, објавио резултате спроведене анкете, где су дошли до закључка да одрасли много више гледају телевизију у односу на омладину. Можда је разлог за овакве резултате анкете и то што је на телевизији много већи број емисија за одрасле и децу, док за тинејџере избор није био велики.

Још један омладински лист, „Лада“, у броју 20, за 30. септембар 1974-те године, је спровео сличну анкету под називом „Шта млади мисле о програму за младе?“. У овој анкети готово сви испитаници су изјавили да се младима веома мало посвећује ТВ програм или да готово уопште не постоје емисије за младе. Највише им недостају музичке емисије.

⁷ Žikić, „Intervju sa Jovanom Ristićem“, у: *Fatalni ringišpil*, 112.

⁸ Дискотека је спремиште грамофонских плоча, разврстаних према садржини. Обично је имају радио-станице, разгласне станице и диско-клубови. „Дискотека“ у: *Мала енциклопедија Просвета I*, Београд 1978.

код Лазе Шећеровића, поред Атељеа 212, и он је радио само једну сезону, 1967. године.⁹

Ентеријер диско-клубова је био врло скроман. Постојало је дискретно осветљење, које је једино и давало чари, обично подрумским просторијама. У средини се налазио подијум за игру, а околно су били сепареи за седење. Комплетни диско уређаји, први пут су се појавили средином седамдесетих година у диско-клубу „Цепелин“, када је први пут преуређен. На главном подијуму је била и једна од првих диско кугли у Београду.¹⁰ У истом диско-клубу био је блек лајт – ултраљубичасто светло, пројектор са психоделичним спотовима који су пуштани на зидовима, а светла у боји мењала су се у зависности од диск цокеја који је радио. Зидови су били у боји, обично црни, а просторије су биле задимљене.¹¹

У првим београдским диско-клубовима улаз је био бесплатан или су постојале улазнице, чије су цене биле приступачне свима. У неким диско-клубовима су постојале пропуснице, које су млади набављали на разне начине. Цена улазнице није била проблем, као снажни момци – редари, који су стајали на улазу и по сасптном нахођењу одређивали ко може да уђе. „На улазу, одрасли су пролазили чишћење, тако што их је познати лик претресао, проверавао узраст и оштрим погледом утврђивао евентуално стање алкохолисаности.“¹² За улаз, било је незгодно и што су први диско-клубови били ограниченог капацитета. Средином седамдесетих отварају се ексклузивнији диско-клубови у којима су улазнице биле веома скупе и за многе неприступачне.¹³ Улазнице у неким диско-клубовима подразумевале су и конзумацију.

Цене пића у диско-клубовима нису биле приступачне и често се мењају, јер су тржишни инспектори у та састајалишта младих ретко свраћали.¹⁴ Но млади су се сналазили на разне начине, па и уношењем пића купљеног у продавници.¹⁵

Диско-клубови седамдесетих година, радили су преко целе недеље, само је један дан била пауза, а који је то дан био завислио је од сваког посебно. Посетиоци су ипак своја омиљена састајалишта посећивали углавном викендом. Радно време није било тачно одређено и зависло је од диско-клуба, али су ретко радили дуже од два сата након поноћи.

Ова састајалишта младих су углавном била приватног карактера, а власници су били млади, способни момци, који су се у то време више интересовали за актуелну музику. Међутим тадашњем естаблишменту Београда се није свидела та „новотарија“ са Запада, тако да су све чинили како би затворили првоотворене диско-клубове. Власници су овај проблем решили отварајући нове диско-клубове под покровитељством неке државне институције, обично неког спортског друштва.

⁹ Žikić, „Intervju sa Slobodanom Konjovićem“, у: *Fatalni ringišpil*, 180.

¹⁰ Прве диско кугле су студенти ручно правили, након што су их као и многе друге ствари видели на филму. Диско кугле су прављене од лустера на који су лепљени комадићи огледала.

Ђокић, Марија, Интервју са Данилом Цветановићем вођен 25. августа 2004.

¹¹ Ђокић, Марија, Интервју са Радивојем Петровићем вођен 30. августа 2004.

¹² Golubović, Filip, *Petoparac*, http://www.vreme.com/arhiva_html/431/30.html, (07.09.2004).

¹³ Ђокић, Марија, Интервју са Стевом Вагнером вођен 24. јуна 2004.

¹⁴ М.К. „Novi program diskoteka“, *Mladost*, 3. јануар 1974, 28.

¹⁵ Ђокић, Марија, Интервју са Редли Стеваном вођен 22. априла 2004.

У почетку у дозволама за отварање оваквих места није писало да су то диско-клубови, формулација је била чуднија - „ресторан са музиком“.

Знајући за моћ дискотека да привуку младе људе, власници су покушали да дискотеке „допуне“ разним другим активностима – просторима за забаву младих. У Еуридици је једном недељно био састанак Клуба љубитеља забавне музике, док су се у дискотеци Аквариус приказивале пројекције цртаних филмова.¹⁶

Претеча свих диско-клубова „златних седмадесетих“ био је клуб „Еуридика“ који је отворен у приватној кући у Молеровој 33, 1961. године. „Еуридика“ је најважније културно жариште са краја шездесетих година. Овај клуб је био огранак Дадова, а настао је да би се преко пића и игранки зарадио новац за потребе Дадова.¹⁷

„Дискотека код Лазе“ – Иве Лоле Рибара 29.¹⁸ Први званични диско-клуб у Београду, отворен 1967. године. „Била је то прва таква појава у СФРЈ и ширем комунистичком окружењу.“¹⁹ Отварање овог диско-клуба омогућио је кошаркашки клуб „Црвена звезда“, а осмислили и отворили су га тројица младића Синиша Николић, Брана Самарџић и Милан Шећеровић. Диско-клуб је именовано Лазар Шећеровић,²⁰ брат Милана Шећеровића, који је био незванични сувласник диско-клуба.

Набављене су све потребне дозволе, и за адаптацију овог простора утрошено је осам милиона динара. Мишљења тадашњих власти о новом објекту за забаву младих била су подељена. О првом београдском диско-клубу расправљало се и на једном састанку у општини Стари град. Многи су тврдили да је подрум јазбина младих алкохоличара, уживалаца дрога, састајалиште блудника, и деце богатих родитеља. Подржаваоци ове дискотеке су покушавали да докажу да је „подрум“ управо оно што је Београду било потребно, да је то сасвим пристojно место. „Посетиоци дискотеке су били људи који су дали тон „оном“ Београду о којем се данас са поштовањем и сетом говори“²¹, Милена Дравић, Вера Чукић, Арсен Дедић, Бранко Плеша, Биљана Невада. „Подрум је локал коме је заиста тешко наћи ману. Све је беспрекорно чисто, на поду црни линолеум окован жутим металом, зидови су у тапетама, интимност и ненаметљивост доминирају, у сваком детаљу изванредан укус.“²² У ентеријеру су доминирале зелене италијанске тапете које су биле потпуна сензација јер су се тек појавиле.²³

Први диск цокеји били су Саша Радосављевић, Борислав Митровић и Радивоје Петровић.²⁴ Просечно сваки гост у овом локалу потрошио би 750 динара, од којих је 500 динара коштала улазница.²⁵ Већина гостију није уопште

¹⁶ М.К. „Novi program diskoteka“, *Mladost*, 3. januar 1974, 28.

¹⁷ Дадов – Драмски атеље Дома омладине Врачар.

¹⁸ Данашња Светогорска улица.

¹⁹ Stavić, Ljubiša, *Kad je Beograd bio svet*, <http://www.nin.co.yu/2001-09/06/19635.html>, (07.09.2004).

²⁰ Био је манекен шездесетих година и доводио је у диско-клуб све познате људе из свтеа моде и са филма. Ђокић, Марија, Интервју са Радивојем Петровићем вођен 30. Августа 2004.

²¹ Stavić, Ljubiša, *Kad je Beograd bio svet*, <http://www.nin.co.yu/2001-09/06/19635.html>, (07.09.2004).

²² Савковић, Душан, „Рат против једног подрума“, *Илустрована политика*, бр 452, јул 1967, 15.

²³ Stavić, Ljubiša, *Kad je Beograd bio svet*, <http://www.nin.co.yu/2001-09/06/19635.html>, (07.09.2004).

²⁴ Ђокић, Марија, Интервју са Радивојем Петровићем вођен 30. Августа 2004.

²⁵ Савковић, Душан, „Рат против једног подрума“, *Илустрована политика*, бр 452, јул 1967, 15.

конзумирала пиће, већ је само слушала музику и играла. Станари околних зграда дали су све од себе прво да диско-клуб никада не почне са радом, а затим када је отворен, да ометају њене посетиоце (гађајући их смећем на улазу). Разлог томе свакако је била галама приликом излажења гостију, било је разузданих младића који су долазили татиним колима, мотоциклима и веспама. Власници диско-клуба су решили овај проблем поставивши два момка на улазу који су бринули да тишина на улици буде поштована. Власници клуба, нису издржали истрајне нападе суседа и власти, и клуб је 1968. године затворен.

„Црвено и црно“ – Милоша Поцерца. Након затварања првог диско-клуба, насатала је дужа пауза, да би 1970. године било отворено ново култно место тог типа у Београду. „Црвено и црно“ отворио је Дејан Додиг – Цамба са још неколико младића. За рад и опстанак сваког диско-клуба био је потребан „покровитељ“ тако да је та улога када је у питању овај клуб припала Градској омладини Савског венца. Улаз у овом диско-клубу био је бесплатан. Ово култно место тадашњег Београда, „опстало“ је такође само једну сезону, затворено је пред крај 1971. године. Омладинска организација која је издавала простор власницима диско-клуба покушала је на том месту да отвори нови диско-клуб, али је покушај био без успеха.

„Клуб студената технике - КСТ“ – Основан је 29. фебруара 1968. године при Друштвеном клубу студената технике. „Почела је веома скромно са неколико ентузијаста, једним магнетофоном и много наде у успех.“²⁶ У овој дискотеци могла се чути разноврсна музика: фанки, соул, диско музика, рокенрол, твист, валцер. Посетиоци овог диско-клуба су углавном студенти са београдских факултета.

„Дом омладине“ – Македонска 22. Дом омладине је отворен 1964. године, као „Спомен дом омладинских радних акција“.²⁷ Ова установа отвара врата Дансинг сале 16. октобра 1966. године, где свирају најпознатији југословенски вокално инструментални састави. Како се млади, уместо на играма са живом музиком, масовно окупљају у диско-клубовима и Дом омладине се „модернизовао“ крајем 1969. године када је отворен диско-клуб. „Тај невелики простор раније практично није служио ничему. А ми смо почели да га пуњимо сваке вечери тако што смо морали да пробијемо стаклени зид како би увек 150 присутних посетилаца могло да дише у просторији која је могла да прими њих једва осамдесетак.“²⁸ Интересовање за диско-клуб било је толико да су улазнице обично плануле већ у претпродаји. Као диск-џокеји посебно су се истицали Никола Нешковић, Борислав Митровић – Буч, Слободан Коњовић, Фалстаф, Зоран Јерковић. Овде се омладина, окупља у два наврата у току дана: матине од 15-19 часова и вечерња свирка од 19,30 до 21 часова.²⁹

У сарадњи са Радиом Београд 202 у Дому ради „Дискотека 202“, чији је програм преносио овај радио. „Поводом рада овог диско-клуба „Политика

²⁶ Šakota, Goran – Tuta, „Diskoteka KST“, *Džuboks*, br. 33, april 1977, 12.

²⁷ Лучић – Тодосић, *Од трокинга до твиста*, 126.

²⁸ Peković, Ratko; Šutić, Ratko, *Dom omladine Beograd 1964/1994*, Dom omladine Beograda, Novi Sad 1994, (у даљем тексту: Peković; Šutić, *Dom omladine*), 284.

²⁹ Ђирић, Дарко; Петровић Ђирић, Лидија, *Београд шездесетих година двадесетог века*, Музеј града Београда, Београд 2003, 228.

Експрес“, 12 јула пише: „Дискотека 202“ у Дому омладине представља једну од многобројних на којој годинама није забележен ниједан инцидент. Захваљујући пре свега добро организованој служби редара, чије чврсте руке не дозвољавају улаз младићима склоним силеџијству, посетиоцима, углавном средњошколцима обезбеђена је мирна забава.“³⁰ У Градском комитету Савеза омладине Београда сматрају да је ова дискотека предодређена за скупљање омладине добростојећих родитеља, радничке омладине готово и нема у дискотеци.

„Цепелин“ – налазио се на Ташмајдану, поред Пете гимназије. Отворен је 1970. године. Покровитељ овог диско-клуба био је Спортски центар „Ташмајдан“, а отворио га је Саша Николић са неколико пријатеља. У „Цепелин“ излазе две групе младих: матине, (намењен је малолетнима) од 16-21 часова и од 21-24 је био програм за „одрасле“. У „Цепелину“ се строго водило рачуна да малолетници не посећују вечерње програме. Изнад подијама, сметштени у застакљеној кабини, публику су забављали диск-џокеји Саша Радосављевић и Раша Петровић који су се бринули о плочама, звуку и светлосним ефектима. Зидови дворане и намештај су у комбинацији црне и црвене боје са шареним цветним дезенима који под ствелошћу разнобојних рефлектора делују нестварно.³¹ „После проласка поред чувеног вратара, осветљеним ходником, па лево, кроз дупла мат црна врата, улазило се у централну просторију, и тада би неизоставно навирало неко позитивно узбуђење. „Инагадавида“ ударало би у уши, а очи би се дуго привикивале на шок изазван светлосним ефектима.“³² Лево, пре шанка, провлачиле су се степенице за галерију, где се мењала основна атмосфера. Јаче осветљење и удаљеност од моћних звучника, сместило је у ову просторију стару гарду рокера, која је ту држала највећи сепаре. Ту је организовано и коришћење конзумације, која је подразумевала пиће и хот-дог. Након преуређења диско-клуба средином седмдесетих година био је то много већи и осмишљенији простор у односу на раније београдске диско-клубове. „Цепелин“ се издваја и по свом програму, ту су се редовно одржавале и живе свирке где су гостовале најпознатије Југословенске групе.³³ Због живих свирки и матинеа који су се одржавали у овом клубу, он је био популарнији код млађе популације. „Цепелин“ је затворен у сезони 1979/1980.

„Акваријус“ – Делиградска бр. 7. „Акваријус“ је отворио Дејан Додиг, након што је морао да напусти простор диско-клуба „Црвено и црно“. Отворен је 1972. године и „опстао“ је много дуже него првоотворени диско-клубови, до сезоне 1982/1983. Покровитељ овог клуба било је Спортско друштво Раднички, где је дуго година власник клуба био рвач. Диско-клуб је добио назив по великом акваријуму који се налазио у централној просторији. То је био ексклузиван диско-клуб за који се знало и ван границе Југославије, долазиле су све тада познате личности из света филма, моде и спорта. На вратима је стајао исти момак као и раније у диско-клубу „Црвено и црно“. У „Акваријус“ су долазили само ексклузивни посетиоци, тако да је овај диско-клуб имао посебну публику која се разликовала од посетилаца других

³⁰ Исто.

³¹ М.В. „Ташмајданске ГО-ГО вечери“, *Илустрована политика*, 5. мај 1970, 33.

³² Golubović, Filip, *Petoparas*, http://www.vreme.com/arhiva_html/431/30.html, (07.09.2004).

³³ Четвртком је редовно наступала Корни група. Ђокић, Марија, Интервју са Радивојем Петровићем вођен 30. августа 2004.

диско-клубова.³⁴ „Акваријус“ је из тих разлога и један од ретких диско-клубова који је радио целу ноћ и преко целе недеље, јер посетиоци овог клуба су били људи чији посао углавном није имао радно време. Диско-клуб је био доста мали, имао је три просторије које су били повезане. У централној просторији је био шанк, у једној соби је могло да се седи, и један простор где се седело и играло.³⁵ У овом диско-клубу владала је породична атмосфера, којој је доприносио и свеприсутни шанкер Октанијавијан Таквор који је пленио ведрином и веселошћу.

„**Мажестик**“ – појављује се у исто време када и „Цепелин“. Отворен је у оквиру хотела „Мажестик“. Саша Николић, је оснивач и овог простора, а адаптирао га је архитекта Илија Глигоријевић. Ексклузивна дискотека, са веома скупим улазницама.

„**Филозоф**“ – Основан је у сезони 1975/1976. године. Диско-клуб је отворило председништво омладине Филозофског факултета, да би се скупио новац који се користио у разне сврхе. Тако је „Филозоф“ почео врло скромно са два грамофона, два касетофона, миксетом и једним скромним лајтом. Овај диско-клуб радио је од 20-24 часова.

„**Монокл**“ – Скадарлија. Диск цокеј је био Макса Чатовић.

„**Ресник**“ – У селу Ресник. Власник је био Станко. Раније су се ту пуштали порно филмови, па је власт то забранила и отворен је диско-клуб који су у прилици да посећују само људи који поседују кола, јер је удаљен од града.

„**Дуга**“ – Средачка улица. Последње култно место које је Београду тих година значило. „Дуга“ је отворена у сезони 1981/1982. године. Вероватно и најексклузивније место од свих, које је објединило све што се дешавало у диско-клубовима седамдесетих година.³⁶

Средином седамдесетих настаје експанзија диско-клубова и у свим деловима града се отварају нови, Безистан на Теразијама, Академија, Звезда у Кнез Михајловој, Лондон, Панорама на Кошутњаку, Цветни брег.

Музика

За диско-клубове нису карактеристичне живе свирке, углавном се пуштала музика са плоча. Особа која бира и пушта музику са плоча, уз пропратни коментар је диск-цокеј. Он је добар познавалац модерне музике за игру. Један диск-цокеј могао је пуштати музику у више диско-клубова. Београдски диско-клубови углавном нису имали своје дискотеке, тако да су склапали уговоре са диск-цокејима који доносе своје плоче.

Најпознатији диск-цокеј у Београду био је Зоран Модли, издао је плочу „Зоран Модли и летећа дискотека“. Био је аутор редовне рубрике МР у музичком магазину Џубокс. То је контакт рубрика, у којој он одговара на разна питања

³⁴ У овом диско-клубу је био, за време ФЕСТ-а 1976. године и Роберт де Ниро. Ђокић, Марија, Интервју са Данилом Цветановићем вођен 25. августа 2004.

³⁵ Исто.

³⁶ Ђокић, Марија, Интервју са Стевом Вагнером вођен 24. јуна 2004.

младима који се интересују за овај савремени позив, као и онима које занима рокенрол музика.

Ово занимање тада још увек није уживало специјалан углед. Младима који посећују дискотеке није било важно „ко се јавља из те собе“, једино што их је привлачило је добра музика уз коју су могли да играју.

Плоче у почетку нису биле свима доступне. Музику у којој је уживала омладина је могла чути у ретким емисијама преко радија, за шта највише могу да захвале Николи Караклајићу, човеку који је увео рокенрол у београдске медије. Плоче за диско-клубове углавном су набављали људи који су путовали по свету, доносећи их претежно из Енглеске. Касније су се плоче могле купити у свакој продавници Робних кућа Београд, које су имале специјално музичко одељење где су се продавали музички инструменти и плоче.³⁷ Највећи избор музичких плоча био је у продавници ПГП - продукција грамофонских плоча Радио телевизије Београд у Македонској.

Једини диско-клуб где се организовала и жива свирка је „Цепелин“, где је један дан у недељи наступао неки београдски бенд, углавном је то била Корни група.

Посетиоци

Диско-клубове скоро искључиво посећује омладина, ученици из гимназија, средњих школа и студенти. Међутим, неке диско-клубове посећују и одрасли људи, па је сасвим нормално било видети човека са педесет година и осамнаестогдишњакињу на истом месту. Ова популарна састајалишта млади почињу да посећују још у првом разреду средње школе. У неким београдским диско-клубовима била су организована два програма: матине од 16-20 часова и касније за старије од осамнаест година од 20-24 часова. Посетиоци матинеа често су остајали испред диско-клубова и након завршетка програма за њих, пажљиво пратећи долазак „одраслих“. „Ритуал остајања испред диско-клубова после матинеа био је нека врста приправничког стажа који су они одрађивали до пунолетства.“³⁸

Омладина је у средњој школи била готово потпуно једнолична, сви су слушали тада популарну рокенрол музику и веома слично се облачили. На факултету већ долази до раслојавања међу омладином, тако да постоји више различитих група који су се углавном разликовали по музици коју су слушали, местима на која су излазили и начину облачења. „Шминкери“ су излазили у ексклузивнија места у тадашњем Београду, „Мажестик“ је међу њима био једно од популарнијих места. Разликовали су се и по томе што су пратили најновије светске трендове када је у питању мода, што им је омогућавала боља материјална ситуација од остатка омладине у земљи. Могли су себи да приуште да набављају нову гардеробу и у Лондону и Паризу, што није било могуће свима. „Хипици“ су били карактеристични за Кнез Михајлову улицу, простор од „Филозофа“ до Калемегдана. „Рокери“ су се скупљали код „Црвеног певца“ на Топличиним венцу

³⁷ Токић, Марија, Интервју са Иваном Павловићем, вођен 29. априла 2004.

³⁸ Golubović, Filip, *Petoparac*, http://www.vreme.com/arhiva_html/431/30.html, (07.09.2004).

и за њих је карактеристично то што су углавном сви возили моторе. Бранков мост – Ушће им је била најчешћа путања. Крајем седамдесетих јављају се и „панкери“ и они се окупљају код Студентског културног центра.³⁹

Уочљиве су две групе посетиоца диско-клубова: студенти и средњошколци посећују углавном диско-клубове у оквиру факултета („Филозоф“ и „КСТ“) где се пушта првенствено рокенрол музика. Ексклузивнија публика била је у диско-клубовима полу затвореног типа („Акваријус“ и „Дуга“) у које се улазило са посебном „картом“.

Понашање

Време у диско-клубу првенствено је испуњено плесом. То је готово једино место где омладина игра. У диско-клубу свако игра како воли, свако чини оно што по његовом схватању захтева музика у којој је ритам најважнији. Спот као форма тада још није постојао, тако да омладина није имала где да види како се то игра уз нову музику.⁴⁰

До шездесетих година су сви играли у паровима, и игре се деле на рокенрол и „танго“, под којим су подразумевали плес уз спорије песме. Шездесетих година свет је поплавила твист музика, партнери су се раздвојили и више се никада потпуно нису спојили. На крају вечери су пуштане рок баладе уз које се играо „стискавац“, када је било јако важно добро одабрати партнера, јер је то била и једина прилика за ту игру. Није постојало правило ко треба први да приђе, али су то младићи углавном чинили. Уколико девојка одбије младића, неписано правило је било да би девојка требало да не игра ту игру, како не би изазивала љубомору међу младићима. Дешавало се и да девојка добије шамар уколико одбије младића да играју „слоу“ (slow). Централни, уздигнути подијум био је поприште незваничних такмичења играча.

Диско-клубови су били препуни и „њихачима“, полузаинтересованим играчима који су крчили пролазе између подијума и шанка. Сви пролази били су пуни и бројним паровима који су прибијених тела гледали на дешавања у диско-клубу. У сепареима седе углавном стални посетиоци, и они су имали своје игре и начин да се забаве. „Глуперде“ је игра која је многим испуњавала време проведено у диско-клубу.⁴¹

Туче нису карактеристичне за диско-клубове. Неспоразуми међу посетиоцима диско-клуба углавном су решавани испред, тако да је унутра ретко било проблема. Туче су биле „на ферку“, што значи да су се користиле само песнице и када противник падне на земљу или му крене крв из носа, туча престаје.

³⁹ Ђокић, Марија, Интервју са Иваном Павловићем, вођен 29. априла 2004.

⁴⁰ Нешто што је личило на спот била је емисија „Концерт за млади луди свет“.

⁴¹ Екипе су биле трочлане, једна екипа седи за столом и у нечијој руци се налазио скривени новчић (петопарац). Задатак друге екипе је да са што мање покушаја открије код кога и у којој руци се налазио петопарац. Посебну улогу има „клинац“ који екипи која „гађа“ уписује онолико поена колико пута су промашили. Екипа која прва сакупи тридесет и један поен, плаћа пиће за све. Golubović, Filip, *Petoparac*, http://www.vreme.com/arhiva_html/431/30.html, (07.09.2004).

Дрога се јавља само у траговима. Многи су чули за то ново чудо, али још увек са страхом слушају о људима који су били довољно храбри да пробају и тај „слаткиш“ са Запада. Постоји полу-затворени круг људи који су у вези са дрогом, која тада тек долази масовније у Београд. Углавном се пушила марихуана и хашиш, мада је било оних који су стигли и до хероина, који још увек није био много популаран. СУП Београда стално је предузимао мере да би се спречило уживање и растурање дрога. Места где се окупљају наркомани су под сталном присмотром, а повремено су вршене и рације на препродавце дрога. На овај начин, 1972. године, ухваћено је тридесет особа које су трговале дрогом.⁴²

Мода

Бити модеран постаје императив потрошачког друштва. Омладина је тада већ са осамнаест година потпуно самостално одлазила у Трст због куповине одеће. Док се чекало чувених осамнаест и улазак у свет одраслих „главни“ су били они који су имали старију браћу и сестре који су им доносили гардеробу из Италије. Италија је била синоним за моду из два разлога, била је Запад и била је доступна за тадашње услове.

Одлазак у Трст је за омладину био ритуал, јер се понављао готово без изузетка једном или два пута годишње, што је зависило од материјалне ситуације. Наравно постојала је и група младих људи којима то није било неопходно (нису толико пажње обраћали на моду), или им није било могуће, због материјалне ситуације. Они су се задовољавали домаћим тржиштем и гардеробом коју оно нуди. Младима са већим материјалним могућностима биле су на располагању и све чари Лондона и Париза, што је било још један корак испред Италије.⁴³

И поред избирљивог укуса младих Београђана, који је био навикнут на италијанску моду, и у главном граду Југославије постојао је мали број продавница у којима су они могли задовољити своје потребе. Први бутик у Београду, у коме се продавала гардероба која се могла поредити са светском тржиштем, био је бутик *Бранка* у Чика Љубиној улици.⁴⁴ Веома популарна је била и новоотворена „Београђанка“ у којој је такође било квалитетне гардеробе.

Фармерке, за којима жуди сваки тинејџер у Београду седамдесетих година, могле су се купити и у Београду. Комисиони су продавнице у којима се продавала увозна роба, па и прве праве Левис фармерке и прве старке, које су такође биле веома актуелне. Међутим, роба у Комисионима је била изузетно скупа и није свима била приступачна. Фармерке су се могле наручити и из Лондона преко Југословенског музичког магазина Џубокс.

На одлуку младих шта ће носити утиче више фактора, међу којима значајну улогу имају филм и музика. Појављују се два филма 1969. године, конкурента у

⁴² Јовановић, Александра, „И родитељи, често, кривци“, *Политика експрес*, бр.351, 1. јул 1973, 6.

⁴³ Ђокић, Марија, Интервју са Ружицом Поповић, вођен 22. априла 2004.

⁴⁴ Исто. Власник овог бутика била је Бранка Шекуларца, жена Драгослава Шекуларца.

моди – „Голи у седлу“ са фармеркама и наочарима за сунце танких оквира и „Борсолино“ са шеширима и тамним оделима са уским пругама.⁴⁵

Од седамдесетих година не постоји одвојеност музике и моде, формирају и развијају се заједно. „Музички ликови“ имају велики утицај на своје обожаваоце. Музичаре популарних група обавезно прати и „имиџ“, што значи да је спољашњост певача битна колико и сама песма. Стил одређене музичке групе, односно музичког правца, што је могуће доследније пратили су и сви њени обожаваоци. У Београд тада са незнатним закашњењем стижу све музичке, а самим тим и модне актуелности.

Поклонници рокенрол музике имали су свој стил облачења и пратили моду коју су наметали њихови идоли, музичари најпозантијих светских група. Њихов изглед могли су видети у почетку само на сликама са омота плоча, или приликом одласка на њихове концерте, а касније и са ретких спотова који су имали прилику да виде у иностранству или код нас.

Рокере су обележиле излизане фармерке,⁴⁶ и кожне јакне, које су набављали само ретки. Рокер си могао да будеш и само ако си имао дугачку косу, која је била и њихов заштитни знак. Дуга коса је посебно у почетку многима била сан, јер је била забрањивана у школи. Београдским мангупима је главна атракција била да на силу шишају „чупавце“, што је представљало додатни проблем.

И за диско-клуб је важно одабрати примерену гардеробу. Гардероба за школу се потпуно разликује од оне коју омладина носи ван школе, као и у диско-клубовима, јер су још увек постојале униформе.

Мери Квант је 1968. године измислила мини сукњу која је дуго држала примат. У међувремену се појављује и макси мода, па је било хит носити мини сукњу и дугачки црни мантил. Тепераментнијим играчицама рока, модни креатори седамдесетих понудили су „циговане“ сукње. Велики хит су биле и уске кошуље, са великим крагнама, једнако актуелне и када су младићи у питању. У овој деценији су биле актуелне и перике, које су девојке често носиле, и уопште лажни накит је био веома популаран.

Код мушкараца су још увек била актуелна одела која су се облачила само за специјалне прилике, у које спада и одлазак у диско-клуб. Носиле су се и панталоне са великим појасом и пуно дугмића. Панталоне су биле дугачке толико да прекрију ципеле да се не виде, тако да су обавезно биле искрзане. Без обзира да ли се радило о фармеркама или панталонама, обавезно је било да се шире у што веће звоно. У моди су и уске кошуље које се једва закопчавају. Најчувенија обућа су биле „Брукс“ чизме, а једно време су се носиле и шимике.⁴⁷

⁴⁵ „Мода“, *Базар*, бр.720, 31. мај 1975.

⁴⁶ Сваке фармерке су морале бити каменом истрљане у кади пре ношења, јер тако нове нису вределе ништа.

⁴⁷ Токић, Марија, Интервју са Редли Стеваном, вођен 22. априла 2004.

Реакције јавног мњења

У почетку ова Западњачка мода, је свима представљала новост. Власти су чиниле све како би се затворили први београдски диско-клубови и како би спречили експанзију ових популарних састајалишта. Полако су стеге попуштале и прво је дозвољавано преслушавање плоча на за то одређеним местима, па касније и формирање диско-клубова где се слушала музика и где је омладина играла у ритму тада популарне музике. Функционисање диско-клубова је било могуће само ако су били подржавани од неке државне институције, односно ако је власник имао покровитеља од кога је и изнајмљиван простор. Први потпуно приватни диско-клубови нису могли опстати. Касније је потпуно прихваћен и нови начин забављања омладине, тако да многи хотели отварају диско-клубове, јер су приметли да они доносе велике приходе.

Седамдесете године су године када је социјални мир био присутнији међу Београђанима, град је био мањи него данас, тако да сваки инцидент изазива оштре реакције јавног мњења. Туче нису биле честе и углавном и нису карактеристичне за диско-клубове, али у случају да се нека и догоди сви би је коментарисали. Тада су се јављали они који мисле да је та забава лоша за нашу омладину, коментаришући и тај начин забављања као нешто катастрофално, и ту музику као најстрашнију могућу.

Дрога се тада тек појављивала и није била честа појава у диско-клубовима. Али је као и у случају са тучама изазивала оштре реакције јавног мњења. У сваком случају била је позната омладини, чули су за ту новост са Запада, али тада је то био још потпуно непознат терен на који су излазили само храбри.

Закључак

Диско-клубови у Београду представљају феномен који се може пратити оквирно од 1967. године, односно од појаве првог београдског диско-клуба, па све до претпостављеног краја феномена 1981. године, када се завршава период „златних седмадесетих“ и диско-клубова тог времена.

Седамдесетих година јењава мода игранки и живих свирки на којима свирају бројни вокално инструментални састави (ВИС) и прати се тренд који стиже са Запада – масовно отварање диско-клубова.

Нестанку диско-клубова какви су били седмадесетих година допринели су нови облици друштвене забаве младих, који доносе нови вид провођења слободног времена, другачију социјалну интеракцију.

Извори

Штампа

1. V,B: „Ako nemate gramofon – najzanimljivije muzičke emisije naših radio stanica“, *Ladin Džuboks – jugoslovenski muzički magazin*, br.1, 1. jul 1974.
2. Јовановић, Александра, „И родитељи, често, кривци“, *Политика експрес*, бр.351, 1. јул 1973.
3. „Какву телевизију желимо?“, *Младост*, 17. децембар 1970.
4. М,В, „Ташмајданске ГО-ГО вечери“, *Илустрована политика*, 5. мај 1970, 33.
5. М,К, „Novi program disko-teka“, *Mladost*, 3. januar 1974.
6. Мјерић, Ivan, „Diskoteke – pod lupom javnosti“, *Mladost*, 2. мај 1974.
7. „Мода“, *Базар*, бр.720, 31. мај 1975.
8. „Рокенрол“, *Младост*, бр. 952, 16. мај 1975.
9. Савковић, Душан, „Рат против једног подрума“, *Илустрована политика*, бр 452, jul 1967, 15.
10. Симић, Душан, „Неухватљива деценија“, *Нин*, бр. 1513, 6. јануар 1980.
11. „Sjaj metropole“, *Mladost*, 12. novembar 1970.
12. „Televizija i tinejdžeri“, *Mladost*, 12. novembar 1970.
13. Šakota, Goran – Tuta, „Diskoteka KST“, *Džuboks*, br. 33, april 1977.
14. „Шта млади мисле о програму за младе?“, *Лада*, бр. 20, 30. септембар 1974.
15. Golubović, Filip, „Petoparas“, http://www.vreme.com/arhiva_html/431/30.html, (07.09.2004).
16. Stavrić, Ljubiša, *Kad je Beograd bio svet*, <http://www.nin.co.yu/2001-09/06/19635.html>, (07.09.2004).

Испитаници

1. Вагнер Стева, разговор вођен 24. јуна 2004.
2. Павловић Иван, разговор вођен 29. април 2004.
3. Петровић Радивоје, разговор вођен 30. августа 2004.
4. Поповић Ружица, разговор вођен 22. априла 2004.
5. Редли Стеван, разговор вођен 22. априла 2004.
6. Цветановић Данило, разговор вођен 25. августа 2004.

Литература

1. „Дискотека“ у: *Мала енциклопедија Просвета I*, Београд 1978.
2. Žikić, Aleksandar, *Fatalni ringišpil – Hronika beogradskog rokenrola 1959 – 1979*, Геопоетика, Београд 1999.
3. Лучић – Тодосић, Ивана, *Од трокинга до твсита – Игранке у Београду 1945 – 1963*, Српски генеалогски центар, Београд 2002.
4. Peković, Ratko; Šutić, Ratko, *Dom omladine Beograd 1964/1994*, Dom omladine Beograda, Novi Sad 1994.
5. Ђирић, Дарко; Петровић Тирић, Лидија, *Београд шездесетих година двадсетог века*, Музеј града Београда, Београд, 2003.

Прилози

Прилог 1. Интервју са Стевом Вагнером⁴⁸

Стева Вагнер: Цела прича у ствари почиње са детињством. У мом детињству није постојала музика уопште, то је карактеристична прича за целу ту генерацију и касније пар генерација. Значи били смо жељни музике, музике уопште није било, односно били су неки звучници и неке руске корачнице. Трештала је та нека музика, корачница итд, али музике није било. Грамафона и плоча уопште није било. Значи генерација потпуно жељна музике, без музике. То су те педесете године када смо измишљали сами речи, сами се дружили итд.

То је све увод за причу о дискотекама. И наравно онда су се појавиле прве плоче касних педесетих, врло ретке, то су биле четрдесетпетокрете. Први грамофони врло ретки, они су се укључивали у радио апарате опет врло ретке. Плоче смо чували изнад кревета, прали смо их са неким детерџентима, чували их љубоморно, по три - четири плоче смо укупно имали. Е онда су почели тих касних педесетих, раних шездесетих журеви. Ми смо их звали журеви, за разлику од тих разних игранки које су тада већ почињале, али то није било то. Били су журеви код родитеља који су одлазили негде на годишњи одмор. Ми смо се данима, месецима скупљали за те журове. Правили смо планове како ћемо да доведемо девојке, с друге стране вероватно су девојке маштале како ће да доводе мушкарце-дечаке. И оно што је симпатично за причу ми смо били потпуно раздвојени у том детињству. Девојчице су се играле на једној страни, ми мушкарци на другој страни. Да би када су кренули ти журеви најзад, мислили смо да ће доћи девојке, међутим скупљало се по нас тридесет-четрдесет мушкараца, девојчице нису долазиле. Добро и то је касније превазиђено, и кренули су ти журеви који су у ствари претеча тих дискотека. Било је журова у свакој улици, али био је главни онај који је имао грамофон са плочама, садашњи диск цокеј. Значи ко је имао грамофон, касније магнетофон тај је био цар. Било је ексклузивних журева у Београду, чувени су били журеви тадашње класичне гимназије, то је било неко друштво овако nobl. Врло је тешко било продрети у те станове. Ту су биле и плоче наравно ексклузивније.

А онда негде, има ту једна „Еуридика“. Можда је она прва била '62/'63. ту су се скупљали углавном глумци после представа. То није био комерцијални ниво, слушала се нека музика, али то је било то неко прво скупљање.

Да би '66./'67. године Лаза Шећеровић у садашњој Светогорској, тадашњој Иве Лоле Рибара отворио можда ипак прву дискотеку званичну у граду. Ја се на жалост слабо сећам те дискотеке пошто сам 1967. отишао у војску. Када сам дошао, а тешко је било излазити из војске био сам у Загребу, отишао сам пар пута у ту дискотеку. Наравно онако из војске из униформе, то је било за мене фасцинантно. Тада је почињала музика та рокенрол музика. '66./'67. године се појављују Биџиси (Beegeess), појављују се те неке групе Смол фејсиси (Small Faces), Серчеси (Searches), Битлси још увек одолевају. Појавили су се први црнци који су некако спасли музику Рета Френклин (Retta Francklin), Отис Рединг (Otis Reeding), Вилсон

⁴⁸ Рођен је 1942. године у Београду, живи на општини Стари град. Председник је клуба "Пријатеља вечних звукова".

Пикет (Villson Picket). То је било ексклузивно код Лазе Шећеровића, касније манекена, у приватном стану, ексклузивна адаптација је била. Међутим није се свидело тадашњем естаблишменту Београда. Често су подметали да се ту шири дрога, моју садашњу жену, тада девојку су хапсили, два пута приводили, Локицу Стефановић су приводили. Бане милиција одводи их, све наивно наравно, али су подметали, било је трн у оку. Године 1967, 1968, 1969. биле су трн у оку ипак тадашњем друштву Београда. А Београд је волео, кажем, ту се скупљало друштво, улазнице нису биле тако скупе. Али није могло да се уђе, то је био проблем, били су ипак ту неки чувари тадашњи.

И можда друга култна дискотека за коју се мало зна, кратко је трајала била је „Црвено и црно“ у Милоша Поцерца улици. То је већ била комерцијална дискотека, али оно што је симпатично било тада смо се ми неки Београђани, по знацима навода спортисти, адвокати итд. дружили у „Сунцу“, то је било култно место. Да би касније то друштво негде 10:30 – 11, дискотеке нису биле тако касно 1:30 - 2 је све било завршено, да не кажем и раније. Некако елитно време је било око 10:30 - 11. Онда смо сви кретали из „Сунца“ и тих других ексклузивнијих места. Значи „Црвено и црно“ је било култно место. Оно што је симпатично било, био је бесплатан улаз, нису биле чак ни чланске карте. Али на вратима су стајали тадашњи Буца, да не кажем горила, који је имао изванредан осећај кога сме да пусти, кога не сме да пусти, односно кога треба да пусти и кога не треба. Ту се улазило ексклузивношћу. И то је било то, и просто су Београђани са стране жудели да дођу на то култно место, да дођу да виде те тадашње спортисте, глумце итд. То је трајало пет - шест месеци, онда је вероватно тај мој друг из комерцијалних разлога продао тај локал. Уступио га је исто једном другару, можда и није тајна Макса. Е он је то направио, тада је ваљда морало да се ради у спрези са Домом културе.

Срећом Дејан Додиг, неки наш друг је са тројицом-четворицом другара врло брзо нашао простор у Делиградској улици и отворио је по мени треће култно место – „Акваријум“. Испред је била такси станица, али све траје до један сат. Исто друштво се преселило ту, то је био подрум, задимљен простор итд. Оно што је симпатично тај Буца, наш друг огроман, врло је строго и даље пуштао, није могло да се уђе. Сећам се једне анегдоте када сам ја довео Титовог унука тада није важно име, каже „Не може да уђе“, ја кажем „Па како не може?“. Добро Тито већ није био жив тада, било је врло онако непријатно, али није га пустио. Музика седамдесетих година је била помешана, појавиле су се неке разне групе. Ја знам да није било баш много музике за игру, осим по дискотекама се играло. И стварно се играло по дискотекама, то је важно за разлику од многих дискотека сада. Био је шанк чувени, ту су биле шанкерке, чувене. Шанкерка је важна колико и диск цокеј, особље, они су давали део атмосфере. Шанк је главно место за дружење. Шанкерка Цица је једна од најпознатијих. Међутим било је врло пристојно, хоћу да кажем да није било туча, ни случајно није било туча свих тих три, четири, пет година. Било је пијаних, било је ту разних фудбалера чувених, глумаца да не кажем из целе шире Југославије. Када се играла нека утакмица сви су долазили, када је била нека позоришна представа сви су долазили. Међутим тада већ дискотеке почињу да се шире, богатије друштво.

Отвара се „Цепелин“ код Ташмајдана. То није било то, то друштво није баш ишло. У „Цепелину“ је био сада много већи простор, много осмишљенији, са већ тадашњим лајт шоуом, са диск-џокејима. Да не заборавим симпатичну причу о музици. У то време, раних седамдесетих, диск-џокеји су још били популарни или су тек почињали да бивају популарни. Ивица Балент из Загреба, Тратинчица чувени који је касније водио многе емисије на телевизији Загребачкој, Хрватској итд. Био је диск џокеј, водио је оне караване бродова, када је брод онај ишао из града у град, он је био на тим бродовима дискотека. Он је био у Београду у „Акваријуму“ диск џокеј.

Некако паралелно се појавио „Мажестик“. То је већ била строго ексклузивна дискотека, врло скупа. Биле су улазнице, не пропуснице, врло скупе улазнице. Имали су неке пропуснице, сећам се дошао је нов директор и забранио је било какве пропуснице. Ја сам некако успео да добијем ту неку пропусницу. И то је већ било мало касније време, значи померало се то време до два-три ујутро. Значи „Мажестик“ је било треће култно место. И онда је то паралелно ишло тако друштво се мало осуло, значи није било на једном месту.

Ближе се осамдесете године, значи тада, понављам целу причу симпатичну, прва дискотека ја предпостављам да је била бесплатна код Лазе Шећера сем вероватно неких који су морали да плате пиће итд. „Акваријус“ и „Црвено и црно“ није било уопште чланских карата, није било улазница, да би ове дискотеке увеле или скупе улазнице као „Мажестик“ или пропуснице. Оно што је симпатично исто за целу причу, до шездесетих година, сви смо играли заједно. Ми смо делили игре тада на рокенрол и танго. Танго је наравно била спора игра, нема везе са тангом али се споро играло, загрљени партнери итд. Дошао је тада '61. године Чабџи Чекер, који је импровизовао тај твист, поплавио свет са твистом. Партнери су се раздвојили и никад се више нису саставили. По тим дискотекама свих тих година, од краја шездесетих и седамдесетих играли смо свако своју игру. Ћускали смо у неком ритму, али то наравно није било то.

Осамдесетих година, већ се шири наравно Београд, доста друштва ту већ постоји. Ближи се крај тих дружења, почињу бродови ти да праве разне дискотеке и то више није било то. Међутим тада осамдесетих година, то је већ крај приче, последње место култно које је Београду значило, а можда и најексклузивније место од свих које је објединило све то што је било тих ранијих година, био је чувени клуб „Дуга“. Ова дискотека се налазила у Синђелићевој улици, у ствари у некој бочној, али у том крају. То је последње култно место које је подсећало на златне дискотеке седамдесетих. Био је ту чувени мистер Чупко, један овако шармер. Снимало се све камером, он је имао камеру неку аматерску. Међутим то је већ било јако касно, ми смо тада већ радили, у шест-пола седам ми је почињао посао, а главно друштво је долазило у два-три-четири ујутро, сасвим касно. Мистер Чупко је наравно све то снимао, ја сам снимао нешто. Ми смо те траке после гледали, ја сам имао срећу да сачувам те неке најексклузивније делове. То је било невероватно ко је ту долазио од познатих лица, Тото Кутуњо, Мишел Пиколи, све групе које су постојале, Слађана Милошевић да не говорим о певачима. Ту су биле и промоције албума разних, Минимакс је био скоро свако вече. Да не заборавим један исто важан детаљ, један од доајена тих дискотека старији од свих нас Илија Глигоријевић, архитекта. Преко четрдесет дискотека је опремио у Београду. Да не

заборавим „Монокл“ у Скадарлији је он направио. Преко осамсто локала је опремио широм света. У Лос Анђелесу је направио исто море. Али је прича о дискотекама. Значи и Ика је доводио то неко своје ексклузивно друштво. Ту су долазили многи из Америке, Чикага, Аустралије, Канаде када су долазили. Понављам глумци, певачи то је невероватно ко све није ту био, фудбалери. И то је отприлике било последње култно место. То би била та прича.

Сада вероватно постоје многи ти бродови, многи ресторани, многи кафићи, многа жива музика, али то неко време, златно доба седамдесетих ја верујем да ће се тешко вратити. И то је то, дискотеке седамдесетих година можда никад више, остаје то сећање.

М. Ђ: Да ли су диско-клубови били потпуно приватни или у били повезани са неким државним институцијама?

С. В: У принципу, потпуно приватне, мада је тешко било добити све потребне дозволе за отварање једног диско-клуба. Делом су биле и државне, угоститељи су изнајмљивали просторе. Мажестик је био потпуно државни.

М. Ђ: Колики је отприлике просек година посетилаца диско-клубова?

С. В: Рецимо око тридесет година. С тим да је у тим диско-клубовима било и доста старијих, угледних Београђана и наравно пуно младих непознатих девојака. За разлику од данашњих година било је доста старијих.

М. Ђ: Да ли је било туча у диско-клубовима?

С. В: Није било толико алкохолизма, било је али у ограниченим количинама. У Београду је релативно све било у контроли. Можда је карактеристично да су туче биле релативно ређе. Постојали су одређени табароши, али у свим тим тучама када противник падне на змељу или му крене крв из носа, туча стаје. Одмах се неко нашао ко би их растављао. Постојао је неки кодекс понашања и у вези алкохола, дроге и туча.

М. Ђ: Какве су биле реакције јавног мњења на ту врсту забаве?

С. В: На почетку, касних шездестих, трн у оку режима. Покушај да се дискредитују таква места честим рацијама, непотребним привођењем. Да би ипак средином седамдесетих то дошло у једну нормалу, можда захваљујући тада већ познатим младима адвокатима, судијама, полицајцима. Тих пар места у граду су била и мало мистична, места строго контролисаног криминала.

М. Ђ: Какви су били односи са супротним полом, колико сте се дружили првенствено у тим диско клубовима?

С. В: И то је било можда другачије. Сви смо покушавали да дођемо до женских особа, али оне су то вешто избегавале. Пратили смо их кући, чашћавали, а онда ништа. Било је лепих другарица које су свако вече долазиле у диско-клубове, али су оне вешто избегавале замке удварача. Било је спонтано, ипак смо имали сви 25-30 година, није било грубог прилажења као педесетих и шездесетих година.

М. Ђ: Да ли су постојале групе у омладини?

С. В: Ја овде говорим о угледним Београђанима. Постојала је нека елита Београда, не мора да значи интелектуалци, било је ту и таксиста и спортиста. Нису сви могли да уђу у ове дискотеке, неки други су ишли на нека друга масовна окупљања, на радне акције.

М. Ђ: Да ли сте посећивали неке диско-клубове који су били на факултетима?

С. В: Ти клубови су имали своје посетиоце, КСТ, Машинац, Дом омладине, али то нису били ови људи који су ишли на ова ексклузивна места. То није било то, бар за мене.

М. Ђ: Како изгледају диско-клубови?

С. В: Страшно је загушљиво, у малим просторијама, у шездесет метара квадратних су долазиле стотине људи. Ја сам лично плакао од дима, једном када почнете да плачете нема вам спаса. Изгубио сам десет година по тим дискотекама, касно остајући, ујутро ме болела глава. Оно што ме вукло тим дискотека поред дружења је секс, али тога је било мало као што сам вам рекао.

М. Ђ: Како сте се облачили?

С. В: Па добро, крећемо од тих шездесетих када је било све сиромашно. Биле су тада широке панталоне, звонаре што су биле шире, 35-37 цм, то су сасвим ране шездесете. Џемпери су се носили, ја сам носио жут џемпер и онда су ме избацили са часа, није волела моја професорка жути џемпер. Било је чак време '63/'64. сечење панталона, значи на улицама су били неки млади тада Скојевци, још увек шездесетих година није била та мода са Запада баш пожељна. Крајем шездесетих година отварамо се. Оно што је симпатично почињемо да идемо у Италију. Ишли смо лети, то обавезно два-три пута до Трста, то је било за шире слојеве, фармерке итд. Оно што је исто симпатично било тих година појавила се мини сукња, Мери Квант. Значи тих година, прве дискотеке код Лазе Шећера биле су можда мини сукње, ми смо већ имали неке фармерке. Оно што је симпатично, тих година биле су популарне перике, девојке су носиле перике. Локица на пример, то су ране седамдесете, имала је и ту фризуру. Уствари ја предпостављам да су имитирале Италију. У Италији је постојала Катарина Казели, она је тих година имала ту кратку, плаву фризуру и онда су многе певачице у Италији, а касније кажем и код нас, да ли је Локица, моја другарица, и то гледала. Али мода седамдесетих је углавном набављана из Италије. Лондон је био овако, али Лондон је био далеко, није нам наметао моду, углавном су наметали моду Италијани. Дошло је и до тадашње сексуалне револуције, седамдесетих година '75./'76. године голе груди, топлеси су били већ на плажама. Гардероба се куповала за једну сезону, то се звало „бацање перја“, „идем у Трст да набавим ново перје“.

Прилог 2. Интервју са Данилом Цветановићем⁴⁹

⁴⁹ Рођен је 1942. Године у Београду. Фотограф, ради на телевизији Београд.

Марија Ђокић: Који су по вама најпознатији диско клубови у Београду седамдесетих година?

Данило Цветановић: Прва дискотека у Београду отворена је негде 1967. године. И то је отворена у кући Лазе Шећера, то је ова зграда поред самог Атељеа 212, она стара, лепа зграда под заштитом државе. То је приватна зграда породице Шећеровић. И они су отворили ту дискотеку, знам да је Ика чувени архитекта, направио амбијент. Та дискотека је трајала отприлике годину дана и онда је затворена.

И онда је настала једна доста велика пауза. Прва дискотека после тога је опет била у приватној својини, али су паметније направили. То је била дискотека „Црвено и црно“, она је била у улици Милоша Поцерца. И то су паметније урадили, јер ти фрајери који су је отворили, то је Дејан Џамба отворио са још неколико другара. Они су нашли покровитеља, а покровитељ је била Градска омладина Савског венца. Онда су они то направили у простору који је био за омладинску организацију. Лепо су они то средили и то је трајало од 1970-е године па до половине, краја 1971. године. Е онда је та омладинска организација видела да ту има много лове, а ови су им плаћали само закуп. Сада су они решили да они то раде и отказали су овима. Наравно то је све пропало за пар месеци, јер нису били способни за тако нешто.

Тај исти Дејан Џамба је тада решио да отвори другу дискотеку, јер је била ова ситуација. И отворио је дискотеку која се звала „Акваријус“. То је дискотека која је била најпознатија у Београду, па чак и шире и у Европи су знали. То је дискотека у Делиградској улици при самој Славији. Ту је била такси станица, значи добро место и за превоз и за све могуће. У једној приватној згради, доле у подруму је био изнајмљен простор. Она је радила од 1972. године до негде 1982-1983. године, када је он то продао, односно уступио, шта је већ радио није ни важно.

Е сада у тој међу игри, значи од краја 1971. године до тамо негде новембра 1972. године се отворила дискотека „Цепелин“, то је било у оквиру Ташмајдана. На том месту су отворили дискотеку *Цепелин* која је исто била врло популарна нарочито код млађег света. Јер они су имали матине, раније је почињала, раније се завршавала. За млађи свет то је било доста згодније, кад кажем млади мислим осамнаест година и млађе од тога. Док је *Акваријус* био више ексклузива, он се отварао тек у десет увече.

Треба разумети једну другу ствар. У то време, прво градски саобраћај је радио само до десет, па је био у дванаест један аутобус и ниједан више, што значи да онај ко је остао мора да им паре за такси. Друга ствар, у то време нормалне девојке до девет увече су морале да буду у кући па да га јебеш, шта год да се дешава. Ја не кажем било је разноразних, али у принципу је било тако. Тако да ту су долазиле већ девојке слободнијег типа манекенке, глумице. Тај слој људи који немају тих обавеза школских и осталих, родитељских.

Цепелин је први увео нешто што је сада већ свуда, да поред диско музике која је била главна повремено има и живу музику. Па су ту гостовали рецимо Корни група, и неки састави. Пошто је тада почела дискотонија, људи су видели да то иде, онда су наразним деловима града почеле да се отварају неке друге

дискотеке. Била је „Звезда“ у Кнез Михајловој, онда је на Ликовној академији био отворен клуб за студенте и то је почело тих година.

Крајем седамдесетих година се отворила исто једна популарна дискотека, уствари то је било 1981/82. Године – „Дуга“. Биле су рецимо две дискотеке које су биле доста популарне код света који су волели да се пувакају колима. То су били „Ресник“ и „Цветни брег“, оне су биле приватне. Међутим сви су они држали дискотеке под покровитељством, јер је то била једина фора.

„Цепелин“ је могао јер је то било државно предузеће. А ово где је „Акваријус“ био, се фактички звало Спортско друштво раднички, па као спортско друштво имају као свој део који су изнајмили за потребе клуба, а уствари то је била дискотека. И пошто је Дејан Џамба био рвач у Радничком онда је он склопио уговор са њима да то буде званично њихово, а он је то њима нешто плаћао.

„Акваријус“ је била дискотека која је била ексклузива, није могао да уђе било ко. Био је онај систем, као сада што постоји, човек испред врата који каже ти можеш ти не можеш. Колико се плаћао улаз ја немам појма, јер ја никада нисам плаћао. Био је систем пробира. Дискотека је била доста мала, али је имала свој шмек страшно велики, јер је имала три простора који су били везани једно с’ другим. Увек је деловала пуно. И чак када су били они грозни дани, када су почињале богиње и пелцовање и када је све опустело у граду и тада је било људи тамо. „Акваријус“ је имао три простора, један главни у којем је био шанк, па онда је био један простор где се шанк продужавао и где се седело још, и један простор где се седело и играло. Наравно могло је да се игра било где, али тамо је била музика и тамо је био диск-џокеј. Била је добра због тога што човек ако је желео да прича могао је да се удаљи и пошто су три одвојена простора музика није трештала. Док је тамо где се играло то трештало, лупетало, где нема разговора уопште. Сви глумци млађи који су тада постали неки популарци, ту су се безбедно осећали. Никада није било туча, није било никаквог насиља. Никада није смело то да се деси. Није смело да се деси из простог разлога што је Дејан Џамба био добар са човеком који је да кажем владао подземљем. Почевши од неког Гишке, Љубе Земунца, па Аркана и сви су га волели и поштовали. Сви су они долазили у „Акваријус“. Није било тих проблема, добро било је неких, али се то брзо решавало. Тако да су сви људи долазили, сви манекени, глумице, почевши од неке Тање Бошковић која је ту обитавала целу ноћ. Глумци са Феста су ту долазили, ту је био и неки Роберт де Ниро. Прво била је добра музика, колико је могла за то време да буде, јер то је било време тежег набављања плоча и било чега. И увек је имала сјајног диск-џокеја међу којима су били диск џокеји из Загреба, Љубљане, они долазе ту, раде.

Цене су биле доста приступачне, биле су рецимо 30-40% веће, значи ако овде пиво кошта 60 динара, тамо је 75. Без обзира ко си и шта си могао си себи да приуштиш да се нормално понашаш и да не мислиш на паре.

„Цветни брег“ и „Ресник“ на пример, они су имали посебну клијентелу. Ту се долазило колима и ту су углавном људи ишли да се пувају. А овде паркинг није био испред, могло је да се паркира, али само пријатељи. Тако да ти можеш да имаш каква хоћеш кола, твоја кола морају да буду тамо иза Славије.

Онда је имао срећу власник, да је имао изузетно добре шанкере. Увек је била једна девојка и један Буца који је радио. Један дебели, шармантан човек, који има врло чудно име Октанијавијан Таквор. Он је био душа дискотеке јер је он стално био ту. И увек је имао шанкерке, које су се мењале, али не толико много, за тих десет-дванаест година колико је радила дискотека можда четири-пет девојка се променило. Али све су биле и атрактивне и шармантне и радне. Тако да је и то био један од услова што је дискотека била прихваћена.

М. Ђ: Да ли су постојале улазнице или неке посебне пропуснице?

Д. Ц: Не, изађе човек и каже: „Ти и ти и ти уђите, остали можете да идете“, од оних који чекају у реду и завршена прича. Рецимо ја и још многи такви, ми уопште не чекамо у ред, него прођемо до врата, куцнемо он погледа и отвори, јер смо ми стални гости. Кад кажем крем друштва то мало лоше звучи, али на неки начин сви најпознатији људи су ту били.

Пропуснице су биле тек осмадесетих година. Тада су Аркан, Жика Живац и још неки отворили једну дискотеку „Амадеус“ испод општине Звездара. То је био огорман простор и он у суштини није имао своју душу. „Амадеус“ је отворен 1984. године, тамо су имали те пропуснице златне, сребрне и које какве.

М. Ђ: Са колико година су млади почели да излазе у диско клубове?

Д. Ц: Било је од малолетница, значи девојака од седамнаест, шеснаест година, а рецимо било је људи који имају педесет. Па се дешавало да девојка види свог ћалета у дискотеци, јер је и он дошао. И то ништа није било необично.

М. Ђ: Како су диско клубови били уређени, када се појавила прва диско кугла?

Д. Ц: Диско кугле су се појавиле у виском просторијама, не може да буде у подруму. Била је једна диско кугла и у „Акваријусу“ конкретно, али је била при самом плафону, тако да тај ефекат није био нешто нарочит. То је било у „Моноклу“, то је исто била сјајна дискотека, али је радила кратко, јер је била државна. Почеле су неке крађе и она се затворила. Била је једна кугла у Цепелину и то је била само у тој просторији где се игра.

Била су скривена лепа светла. У „Акваријусу“ је био и један рибњак, акваријум са рибицама који је био осветљен и то је било једно од главних светала, поред шанка. Пошто је то подрумски простор, они су то мало оплеменили тако што су задржали циглу, нешто офарбали и светлима су средили да то изгледа много лепше. То је рупа када се упале светла.

М. Ђ: Колико дуго сте остајали у дискотекама?

Д. Ц: Мени се дешавало да останем до седам ујутро. Ипак је ноћни живот почињао много раније, људи су излазили из кућа и састајали се са својим девојкама у седам увече. Онда испратиш рибу и идеш у „Акваријус“. Можда два-три ујутро је било време када је дискотека била релативно пуна и после тога почне да се празни.

М. Ђ: Да ли је било популарно занимање диск цокеја?

Д. Ц: Ја нисам обраћао пажњу и мислим да нико није, сем можда неких девојака. То што је пуштао то је био његов избор, сада је атмосфера таква да треба

да пусти брзе ствари или је атмосфера таква да треба да пусти спорије ствари. Значи да иде по неким блоковима, да осети публику како дише. То је била његова улога у свему томе, осећај према публици.

М. Ћ: Какви су били односи са супротним полом, да ли је постојало правило ко треба први да приђе?

Д. Ц: Ту нема правила. Што се тиче девојака било је много другачије, данас су девојке много слободније. У то време ниси могао да видиш девојку да пуши на улици, ниси могао да видиш девојку да буде сама у кафани. Онда је почело то ослобађање, као што је ослобађање од ношења брусхалтера, од тога да се носе мини сукње које заиста покривају само оно, уствари и не покривају, оне гаћице се виде. Почеле су и провидне блузице без брусхалтера па се виде сисићи. То је била једна слобода која је почела као сексуална слобода да се јавља.

Прилог 3. Интервју са Радивојем Петровићем⁵⁰

Марија Ђокић: Које су најпозантије дискотеке у Београду седамдесетих година?

Радивоје Петровић: Прва дискотека је отворена 1967. године, овде у кући Шећеровића. Отворили су је Саша Николић, који је најзаслужнији не само за ту дискотеку већ и за многе друге београдске дискотеке, Брана Самарџић и Милан Шећеровић. Милан је дао простор, а њих двојица су улетели са неким новцем, не знам тачно колико. И отворена је прва дискотека у Југославији колико ја знам. Први диск-џокеји смо били Саша Радосављевић, Борислав Митровић и ја. То је било сјајно место, које је на неки начин било наставак онога што је некад почело у Еуридици, средином шездесетих у Молеровој, а касније и у Дому омладине. И онда се то где је раније жива свирка била, где су се окупљали људи, претворило у диско-клуб где се пуштала музика са плоча. То је било сјајно место из простог разлога што су ту долазили и многи из Атељеа 212 и атмосфера која је владала у то време је једноставно била пријатељска, отворена. Ту се скупљало друштво од седамнаест до педесет година и нико ником није сметао. Сви су се лепо забављали, свако на свој начин и свако за себе и углавном се друштво познавало, бар по виђењу. Ту је долазило друштво из целог града, то је касније постало познато као „Дискотека код Лазе“. Он је у то време био манекен, млађи брат Шећеровића. Он је доводио гомилу познатих људи и из света моде, са филма. Тако је он рекао „то је моја дискотека“, јер је и он био као сувласник иако не званично. Онда је то било отворено под покровитељством клуба Црвене звезде. Да би било покрића званичног за отварање, јер онда се на приватнике тог типа није гледало са великим одушевљењем. Та дискотека је трајала неких годину дана и онда нон-стоп је било проблема са генералима (тако смо звали те станаре из зграде поред који су се бунили јер је била војна). Они су се вечито бунили јер је дискотека радила до два,

⁵⁰ Рођен је 1944. године у Београду. Радио је као диск џокеј у „Дискотеци код Лазе Шећера“ и у дискотеци „Цепелин“. Данас ради такође као диск џокеј на радију 202 емисију „Сав тај цез“, као и ноћни програм.

три, четири ујутро, зависи од тога колико је било посетилаца. Онда на њихове сталне примедбе на крају дискотека је затворена.

Онда су Саша и још неки другари направили “Цепелин”. То је било на Ташмајдану. Некад се ту налазио Таш клуб и ту су неке давне 1962/1963. године свирале Силуете и још неки рок бендови, а увече је неко друштво свирало неку озбиљнију музику. Они су тај простор закупили и направили прву верзију “Цепелина”. Тада је био само тај простор испод трибина и балкон, и они су само поставили један практикабл и кабину за диск цокеја и тако је изгледао први простор, али је и онда било пуно као око. Нешто касније су урадили прву велику дискотеку. Простор су визуелно поделили на три дела, било је на улазу исто тако равно, онда су десно подигли практикабле до шанка, ту је био главни подијум изнад којег су били звучници и сва могућа светла. Горе су балкон проширили са фотељама свуда око, као полу сепареима и ту је исто био један подијум за игру. Значи била су три подијума за игру и изнад сваког су били звучници. Горе изнад шанка је била кабина за диск цокеја. Тада је то била најпопуларнија дискотека у Југославији. У шпицевима је знало да буде и по хиљаду људи, то је било пуно није могло да се дише. Али је то била хит дискотека.

Истовремено су почеле да се појављују и друге дискотеке “Акваријус” испод Славије, онда “Црвено и црно” у Милоша Поцерца, у једном дворишту. Онда је иста екипа Саша, Ика Глигоријевић, архитекта који је средио све те дискотеке, отворио Мажестик. То је била гала дискотека, био је казино. Касније је отворен и Монокл у Скадарлији, где је као диск цокеј радио Макса Чатовић, садашњи директор Комуна. Онда је иста екипа Саша и екипа отворила прву рестотеку, где може да се једе и да се игра. Ресторан – дискотека, то је комбинација. Не знам тачно које је то године било, то би Саша сигурно знао, али он нажалост није више са нама.

То је био један бум који је трајао отприлике до краја седмадесетих година, онда је то почело полако да се осипа. Почела је и друга музика и други људи и друге врсте забаве, Београд се већ ширио и искрено ја сам већ престао да се мувам по таквим местима.

Дом омладине је дуго времена био центар многих збивања. И ту је постојала једна дискотека, ту сам и ја једно време радио, радио је и Слоба Коњовић, Горан Кобали, Сава Радосављевић.

М. Ђ: Да ли су ти диско-клубови били потпуно приватни или су везани за неке државне институције?

Р. П: Све су дискотеке биле приватне, али су имале покриће неких организација, као што је ова прва у Лоле Рибара имала покриће као клуб Црвене звезде. Била је дискотека на крају Кнез Михајлове – „Звезда“, која је била као део угоститељског предузећа. „Академија“ је дискотека која је дуго радила, два милиона пута затворана због дроге. Углавном је све то било приватно са покрићем државним, неким фиктивним. „Цепелин“ је ишао под фирмом хотела Таш, уствари целог комплекса Ташмајдан. Уговор је направљен између Саше и екипе. Који је то уговор био и под каквим условима ја не знам, јер ме никада није занимало. Углавном је иза тога стајао Ташмајдан.

М. Ђ: Како су диско-клубови били уређени?

Р. П: Колико ја знам први пут су се комплетни диско уређаји појавили у „Цепелину“ када је први пут преуређен. Онда је ту била и кугла са стаклићима, били су спотови на зиду, био је блек лајт – ултраљубичасто светло. Онда смо имали пројектор са псајкоделик спотовима са оним светлима што се онако окретало и комплетни диско уређаји тадашњи који су постојали на тржишту. Наравно стронг лајт, све живо смо имали у „Цепелину“. Светла у боји, која су се мењала у зависности од диск цокеја који је радио. Некако је била типична ноћна, задимљена атмосфера. Тамни зидови, увек у боји никада бели, светла у боји, уствари полу светла, никада није било чистог белог светла, једино када је крај „ћао, идите кући“. У принципу је ентеријер прављен тако да буде мрачно.

М. Ђ: Колико дуго су ноћу радили диско-клубови?

Р. П: Ми смо у „Цепелину“ имали суботом и недељом матине за средњошколце, а увече је било за старије. И онда за разлику од данашњих времена врло се пазило на то да малолетници не улазе увече. Наравно увек се неко шверцовао од наших омиљених клинаца, али то је било њих седам-осам на хиљаду људи то није ништа. Али се јако пазило на то да малолетници не могу да уђу унутра. На улзау су углавном радили пензионисани полицајци и јаки момци. Исто је била група у граду која је радила то обезбеђење по дискотекама, као што је и данас.

М. Ђ: Којим данима су радили диско-клубови?

Р. П: Дискотеке су радиле нон-стоп, један дан недељно је била пауза, неки су правили паузу недељом, неки понедељком. Званично се радило као до поноћи, међутим радило се док има публике, радило се некада и до четири ујутро. Све је зависило од тога колико има људи и колико се исплати да се ради. Глупо је у једном простору као што је „Цепелин“ радити за десеторо људи у три ујутро. Углавном смо негде око два затварали, ако није било пуно, ако је било пуно терали смо до четири. Мада је званично било забрањено толико радити, али сви су то гледали кроз прсте.

М. Ђ: Да ли је било туча?

Р. П: Повремено да. Ретко када унутра, а много чешће напољу. Увек је све зависило од тога колико је добро обезбеђење. Чешће се дешавало да се момци закаче унутра па онда изађу напоље, па онда испред дискотеке, што је исто било лоше. А ако се нешто дешавало унутра онда је реаговало обезбеђење.

М. Ђ: Да ли је било дроге?

Р. П: Било је, свуда и унутра. За „Цепелин“ је везана и афера са палачинкама. Саша Николић и друштво су у неком стану уживали разне врсте дрога, колико ја знам не тешких, али траву и гомилу разних спидова, пилула свих могућих и немогућих. И између осталог су правили и палачинке са марихуаном. То је било законом забрањено. И суђено им је, тако да су одслужили своје. То нема везе са „Цепелином“, то има везе са њима. Повезано је само толико што је Саша Николић један од људи који је отворио „Цепелин“. Значи у „Цепелину“ није било палачинки, али дроге је било. Било је хашиша, било је траве, шита. Тешке дроге

није било унутра, али је било наркомана који су долазили, за које се знало ко су и шта су. Покушавали смо, неки су били наши пријатељи, покушавали смо да им помогнемо, без успеха. Многих од њих више нема. Многи су тотално откачили, јесу живи али су потпуно у ауту. Није било много диловања, углавном се знало ко је ко, шта је шта, у то време није то била толико раширена појава. Знало се ко може да набави, код кога се купује, где је најјефтиније, где је квалитетно и онда је могло да се наручи у „Цепелину“ па ти онда донесу. Дувало се, нема шта. Али све то далеко мање него данас, неупоредиво мање. Одређени круг људи који је конзумирао што траву, што хашиш, неки су касније прешли на иглу.

М. Ђ: Како сте постали диск цокеј?

Р. П: Ја сам увек волео музику и вероватно гомила нас који смо се мували око Еуридике у оно време. Онда су постојали клубови дискофила где смо ми који смо волели музику, који смо имали снимке скупљали информације. То је било једном недељно у Еуридици, па онда у једној месној заједници. Ту се скупљало друштво, доносило озвучење, магнетофон и причало се о томе шта се тренутно догађа на светској сцени, који су најновији хитови и пуштали смо хитове. То нам је била једина информација искључујући емисију Николе Караклајића на Другом програму „Састанак у 9:05“. И некако је било логично пошто смо били у том друштву, сви смо се знали, па смо почели да радимо као диск цокеји.

М. Ђ: Која музика се пуштала у диско-клубовима?

Р. П: Пуштала се у то време, музика за игру, соул, у овој првој дискотеци сам углавном пуштао соул. Касније у „Цепелину“ је већ кренула да се пушта и поп музика која је била добра за игру и рок. Мало се проширило, каква су била интересовања и какве смо ми добијали плоче. Углавном Саша Николић је ишао свака три месеца у Лондон и доносио тоне плоча. Већ су тада почеле да се појављују компилације специјално прављене за дискотеке на лонг плејкама. И ми смо доносили своје плоче, ја сам доносио своје лонг плејке, Саша је доносио своје. Неко је ишао на то да повлађује публици, ја нисам, терао сам своје по систему пустим 30% онога што знам да воле, а 70% онога што хоћу да им наметнем. Битно је било да подијум не буде празан, јер онда нема сврхе. Доста дискотека је имало своје плоче, а други су радили тако што су ангажовали диск цокеје који су имали своје. Тако да је било комбиновано, све је зависило од власника, како је он конципирао. А све дискотеке су у зависности од величине имале или увучену кабину или рецимо „Цепелин“ који је био већи имао је уздигнуту кабину изнад шанка. Тако да су увек диск-цокеји били одвојени.

М. Ђ: Да ли се играло у диско-клубовима и како?

Р. П: Не идем сада у дискотеке, али гледајући ово на телевизији играло се боље него данас. Мислим да је ова монотона диско музика и денс и све остало да је убио ритам, да је убио лепоту покрета. Данас се много једноличније игра. Онда се копирао све што се види на телевизији, играо се и медисон и бамп. Ми смо се трудили да што занимљивије покрете и научимо.

М. Ђ: Где сте могли да видите како се по новој моди игра?

Р. П: Доста на филмовима. А било је и неколико балетских група. Ту је била и Локица Стефановић, која је касније основала своју групу, ја сам играо са њом три

године. Локица и ја смо били један од најпознатијих парова. То су балетске групе као што би сада био студио за модеран плес. То је онда био цез балет, где су се копирале те игре. Па је онда то знање покрета, координације тела пребачено на соул. Онда се то усклађивало, људи су гледали, копирали.

М. Ђ: Да ли је тада постојао спот?

Р. П: Прво што је могло да личи на спот у тадашњој форми, по мени је била емисија која је ишла једном недељно „Концерт за луди млади свет“ и ја сам био музички сарадник у тој емисији. То је рецимо претеча МТВ-а. Почело је 1967. године и трајало је две године. Јован Ристић је био редитељ, Рица је пењао људе по крововима, снимало се по неким шупама. Некада се дешавало да емисија крене, а да последњих десет минута није измонтирано. То је било прво што је могло да изгледа као спот.

М. Ђ: Какве су биле реакције јавног мњења на ту врсту забаве?

Р. П: Углавном су се буниле комшије уколико је дискотека била у пренасељеном делу града. Па су посетиоци врло често били јако бучни у два случаја: када је дискотека била пуна па су они чекали напољу да могу да уђу, јер треба један део да изађе да би се пустили нови људи и били су јако бучни при изласку. Иначе других неких реакција моралистичког, социјалистичког типа није било. Као то је западни утицај, тога није било. Ту и тамо можда се и појављивао неки чувар јавног морала, али то је било спорадично.

М. Ђ: Како сте се облачили?

Р. П: Била је једна екипа, један део људи који су имали мало више пара, али углавном музичара и деце из богатијих породица који су се одевали и у Лондону и Паризу и они су се звали шминкери. И ја сам био један од шминкера, с тим што сам ја био довољно маштовит да измишљам сам свој стил. Углавном сам шио гардеробу, волео сам ешарпе. То је било време флауер пауер (flower power). Углавном су се сви шаролико одевали. Можда грешим, али некако је била занимљивија мода утолико што је била слободнија, није била строго ограничена „сада је то овај стил“ и онда сви носе само то, као данас. Много је то маштовитије било. Тако да није омладина била подељена по одевању, само су се издвајали ови који су имали мало више лове. Звонаре су биле у моди, уске, кошуље...

Прилог 4. Интервју са Ружицом Поповић⁵¹

Марија Ђокић: Где сте излазили?

Ружица Поповић: Почела сам да излазим у „Цепелин“, негде већ у првом гимназије, али тада је у „Цепелину“ био матине од 4-5 па до 9, а од 9 је било као за одрасле. Онда ми се другарице скупимо, онако обучемо мини најминамалнији, дотерамо се само тако. И онда смо ишли у „Цепелин“ и тамо је била управо ова музика у којој смо уживали. После када сам била 3-4 разред, онда смо ишли од 9 па

⁵¹ Рођена је 1955. године у Београду. Завршила је Осму београдску гимназију. Дипломирала Економски факултет и ради у дванаестој београдској гимназији.

надаље. Али у суштини ти изласци су трајали ту до један евентуално пола два и то је био неки крај ноћног дружења. У Дому омладине је била жива музика најчешће организована, тамо сам понекад ишла, и ту су биле ове наше групе.

М. Ћ: Ко је пуштао музику?

Р. П: Особа која је пуштала музику се тада није звала ди-џеј, али је исто био неки лик који је то одрађивао, с тим што је то обично као и сада било у некој стакленој кабини. То је тада било споредно занимање, и није та особа имала неки специјални статус. Само се слушала та музика и на том подијуму у Цепелину на пример нас је било толико да смо само могли да се клатимо, то је било крцато. Иако је он био на спрат имао је и галерију.

М. Ћ: Како је изгледало једно вече у дискотеци?

Р. П: Када сам ишла на матине нормално превозом са другарицама онако дотеране, то је још дан у суштини ми смо стизале тамо. На улазу није било обезбеђења класичног типа, сем оних старијих људи који ти цепну карту. Купиш карту на билетарници и с тим уђеш, обично је карта подразумевала конзумацију, једно пићенце, било је и алкохола и сокова. То уопште није било скупо. То је било негде у рангу одласка у биоскоп, приступачно потпуно. Кад уђеш, већ си ушао у мрак и друштво које седи, онда мало смо се гледуцкали, препознавали, увек неког од друштва смо сретали, заједно онда играли, и онда смо фактички сво то време били више у игри него у било чему другом. Тада се исто доста пушило, било је ту и загушљиво и онако дима поприлично, није било дроге, до неких година. Касније се појавила и дрога, баш по дискотекама, једно од првих места где је почела дрога. Када се примакне време изласка једноставно смо излазили и опет превозом клај, клај кући. А касније оно студентско доба смо исто излазили. Било је по Београду, ја се више ни не сећам тих још неких дискотека, јер се стално појављивало све нешто ново, па елитније, па се тако и то друштво шетало. Онда смо већ ишли колима нормално и у касније време.

М. Ћ: Да ли сте играли на журкама и како?

Р. П: И ми смо пратили тај тренд играња, мада нису постојали ни спотови ни ништа где би смо ми видели сад како то треба играти. У сваком случају је то било неко индивидуално играње, с тим што су тадашњи ди-џејеви миксовали музику тако да је било мало тог оштријег темпа, а онда су увек пуштали по пар лаганијих ствари и тада, иако смо ми биле као саме девојке нама су момци прилазили, непознати, да ми играмо, као и на правој игранци овој летњој на терасама по мору. Прилазили су нам момци, ти си хтела или ниси хтела, али је увек то било, али је, значи више било ове музике за индивидуалну игру, брзе музике, а онда тамо пред крај је ишла и спорија. Није било проблем одбити дечка, зависило је од девојке, а и од момака, у принципу ја никад нисам присуствовала некој тучи зарад девојке, у том смисли, нити да је девојка настрадала. Мада је било прича да се понекад и то дешавало.

19. М. Ћ: Да ли је било дроге?

Р. П: Дрога се појавила али у неком каснијем периоду, отприлике '72, '73, '74 ето тада почињу те неке приче да се појављује дрога у Београду. Фактички она је и

са том рок варјантом и дошла овамо у Београд. Хашиш је коришћен и био је популаран ЛСД. Тада је та дрога и проваљена, тако да се тај ЛСД користио.

М. Ђ: Да ли су међу омладином постојале различите групе?

Р. П: Једине групе које су се на неки начин издвајале би биле оне које су прихватиле хипи покрет. И били су у фазону хипи и облачења, и обично се за њих везивало то као дрога и они су потпуно одскакали од осталог света. Али већина је чинила овако јединствену омладину. Сви смо били отприлике слични, неко се можда мало боље облачио, неко лошије, али нису биле велике разлике.

М. Ђ: Какве су биле реакције јавног мњења на ту врсту забаве?

Р. П: У суштини онај окорели старији свет је увек имао нешто против и то је одмах било да та музика, прво је била потпуно не прихваћена од стране маторца. Маторци су везивали то као дискотека, па музика која је најстрашнија могућа, и дрога која је почињала, онда је то било онако поприлично омрзнуто. Међутим по новинама, не сећам се неких озбиљнијих коментара против, али све у свему Београд је тада имао можда 500. 000. становника до 700. 000. није имао више, а постојало је свега пар дискотека и то врло скученог простора, малог. Значи да су оне јако споро продирале у нашу средину.

М. Ђ: Шта сте пили у дискотекама?

Р. П: Сокић, чувени „Вита“ сокови (смех) и Кокта, е то је било као пиће наше младости. Момци су умели да попију пиво, вињак, ова наша домаћа алкохолна пића. Виски још тада није постојао, сем у високим комунистичким круговима (смех). А овај обични народ је углавном био на домаћем алкохолу. У дискотекама, па шта знам, било је неких момака за које би ви рекли у џанки су фазону. Онако делује мало ошамућен, ту је било мало хашиша мало пива, али ето. Кажем, чак се они нису ни по гардероби издвајали у односу на нас, тада су тек почињале фармерке, тако да је била ствар престижа имати фармерке из Италије и старке дубоке беле. То је период када су се старке појавиле. Мајце, кошуље то је све било онако синдикално тотално. Београд је био поприлично село по питању гардеробе. Фармерке су морале бити излизане, тако да када купимо нове фармерке ми их трљамо. Трљамо да оне буду беле, то је било стругање. Ако би обукао фармерке нове одмах си проглашен за задњег сељака.

М. Ђ: Како се прилазило особи супротног пола, да ли је први корак морао да учини младић или девојка?

Р. П: Увек су момци прилазили први, мало је било то да девојке. Девојке, било је и тада, али то су били усамљенији случајеви у односу на данас. Девојке које су биле мало агресивније и које су се набацивале. Било и то да се мало набацују, међутим на мушкарцима је било то да стартују девојку и да се удварају. И углавном смо чини ми се много лакше него сада у овој вашој генерацији улазили у везу. После сваке журке био је бар један нови пар, ако не и њих неколико. Сад те љубави, неке су и краће трајале, неке дуже, дешавало се да се и промене и по више момака за годину дана. Али, кажем, журка је увек подразумева да будеш с неким. Да се са неким ко ти се свиђа приближиш, упознаш, евентуално профураш. И у дискотеци исто, нормално је да ти неко приђе, а ти ако ти се свиђа хоћеш, ако ти се не свиђа нећеш, не играш. Онда је мало била фрка као не би требала ту игру са

неким другим, па онда сачекаш да буде нека следећа игра, па онда као ти неко други приђе ти са тим другим да не би то стварало међу њима то неки ривалитет да не дође до туче. Ту смо ми као мудровале нешто као сад не могу да играм јер сам једном лупила корпу, па сад чекаш да мало прође, као да он мало заборави (смех).

М. Ђ: Како сте се облачили?

Р. П: Главни фрајери у школи су били они који су имали мало старију браћу, па су та браћа већ почела да иду у Италију, односно у чувени Трст. У трећем или другом гимназије мода је изгледала овако: уске, уске фармерке до колена, од колена у звонцаре су се шириле. Најчувенија обућа су биле *Брукс* чизме и то ко је имао први, тај је био главни. То су америчко-талијанске, уз ногу на шнир, а напред је буца једна велика, као пачије. Онда су се правили и женски модели, али све је морало да буде то тако буцасто напред. Брукс је до трећег разреда гимназије био онако елитни. Наравно богатија деца су то прва набављала, сиромашнија мало за њима. Од трећег гимназије, то негде '71/ '72. већ смо почели да одлазимо у Трст. Почеле су да се носе уске кошуље и дугачке крагне. То је мало тај утицај хипи покрета, и уопште све на хипи варјанту са неким детаљима је било увек јако интересантно. Мини, мини, мини сукње, Мери Квант је мало пре тога измислила мини сукњу. И та мини сукња је дуга држала примат, с тим што су као контру у међувремену кренула и макси мода. То је било оно скроз до ногу. Тако да су се куповали као шињели војнички, нпр. црни и он иде скроз до пода, а како се он отвара ти си у најминималнијој сукњици на свету. За дискотеку смо се наравно облачили тако, јер смо ми у гимназији морали да носимо кецеље, испод кецеља смо ми носиле мини сукње, али то када су часови ми се обучемо, а када је одмор ми скидамо кецеље и нормално смо напољу онако у пуном издању. И те блузице и тако то све уз тело. Мода је била врло слична овоме у чему сте ви данас.

М. Ђ: Где сте набављали гардеробу?

Р. П: Италија је нама била појам дизајна. Прво што је била Запад, друго што је нама била доступна јер смо лако одлазили до те Италије. Возом до Трста једну ноћ купујеш цео дан, и следећу ноћ легнеш, опет седнеш у воз са цигојнерима. Јер цигани су тада били главни шверцери и једини шверцери. Они су довлачили шушкавце, кишобране и тако неке јефтине талијанске ствари и овде продавали. А ми смо уз њих онако путовали и отприлике за сезону. Ишли смо у јесени у пролеће да би се обукли за следећу сезону. Тако да је тај цео мој период можда још први гимназије да сам у Београду нешто купила или ме мама натерала. Али други, трећи, четврти, целе студије ја ниједну једину ствар нисам имала из Београда. У Италији је куповано искључиво све од гаћа до шешира, капута све. Тако да сам се после тешко навикла да купујем ципеле нпр. домаће. Ми смо лудели за западом, за модом за свим, тако да се ми нисмо уопште овде облачили. Искључиво у Италији, то је тај неки средњи сталеж, можда је неки сиромашнији свет морао да се облачи и облачио се у Југославији, у Београду. А богатији је онда ишао у Лондон, Лондон је био још као нешто екстра више од Италије, и Париз, нормално. Али то су та три центра која су диктирала и моду, и све за облачење и уопште начин живота, пића било чега, то је све било хит када долази оданде.

М. Ђ: Да ли знате која наша фирма је почела прва да шије за младе, ту гардеробу коју сте ви носили?

Р. П: Први butik у Београду, са хаљинама и комплетима који би личили на нешто што је инострано, талијанско или француско, свеједно, је био butik *Бранка* у Чика Љубиној, то је иначе била прва жена Шекуларчева и онда је она била ситуирана и ангажовала добре кројаче, довлачила моделе из Италије, и материјале, јер није овде било ни материјала. Тако да први онако екстра модели, интересантни за наш укус који је већ био навикнут на талијански је био тај butik. То је био први, а после тога се отвара још неколико butikа. Butik *Бранка* се отворио у моје студентско доба, у периоду од '73 до '77, јер знам да сам тамо купила неку много фину сукњу. Додуше и Југоекспорт је Мирјана Марић тада водила један део, и она је тада почела да довлачи те материјале из Кине, одавде, оданде и онако је била нека екслузива. Али је опет то било за старије. За нас назови тинејџере ништа то није одговарало. Фармерке су могле да се купе, тада су већ почели и шверцери да доносе те фармерке, али је постојао само мали број радњи где си ти могао оригинал Левис да купиш. Левиске су нормално биле прве фармерке које су се појавиле у Београду. Постојали су комисиони, радње које су се звали комисиони и оне су продавале увозну робу. А и ти шверцери који су то тако шверцовали они су продавали комисионима ту робу, е ту су у ствари прве старке, прве фармерке.

Прилог 5. Инервју са Иваном Павловићем⁵²

Марија Ђокић: Коју музику сте слушали?

Иван Павловић: Слушали смо рок музику. Осма Београдска је слушала рок и класику. Друштвени смер је био уписан у музичку омладину, ту се редовно ишло опера и концерти. А с друге стране ишли смо у Цепелин и таква места да слушамо рок музику. Слушао се хард рок, слушао се блуз, слушала се алтернатива, значи психоделија. Од психоделије слушао се Флојд (Pink Floyd), алтернатива је нпр. био Џетр Таул (Jethro Tull). Онда смо слушали рок Стонсе (Rolling Stones), Цепелин (Led Zeppelin). Од блуза смо слушали Клептона (Eric Clapton). Од домаћих су биле акустичарске групе С времена на време, онда је био Лутајућа срца, одлична је била Мануфактура црног хлеба, Сунцокрети. Од рок група је била Поп машина, Септембар, цез-рок група. Онда се слушала и група 220. Онда се слушао Ибрица Јусић, акустичар. Бјело Дугме је онда почињало, Смак. Е сад то око Корни групе је било подељено неки су били за неки против, ја сам био против Корни групе, љига.

М. Ђ: Како и где сте набављали плоче?

И. П: Куповали и у белом свету и код нас. А код нас у свакој продавници Робне куће Београд. Робне куће су имале специјално музичко одељење где су се продавали музички инструменти и плоче. Музички магацин је имао три-четири продавнице. Онда у Македонској, ту је била фантастична продавница, до продавнице РТБ-а која је исто имала fine плоче, па је било у Нушићевој, код општине Стари Град ту је била продавница Југотона и Сузи, и увек су излазиле плоче негде недељу дана по објављивању.

⁵²Рођен је 1958. године у Београду. Завршио је Осму гимназију и касније Факултет ветеринарске медицине универзитета у Београду. Ради у Институту'???. Седамдесетих година био је гитариста групе Рок експрес.

М. Ђ: Где сте излазили?

И. П: СКЦ, Дадов, Филозофски факултет, у младим данима, то је било оно '71- '75. Ту је био Цепелин - матине и тако, по журкама, Кнез Михајлова, Калемегдан. Налазиште је било Цез клуб.

М. Ђ: Да ли су се и колико плаћале улазнице?

И. П: Плаћале су се улазнице у Цепелину, свуда су се плаћале улазнице, осим у Дадову и Дому омладине. И то је било можда 1€, данас. То је било џаб џабе. Ми у Трст нисмо ишли без 300 марака, одеш на пицу и да се зезаш у Трст.

М. Ђ: Да ли су међу омладином постојале различите групе?

И. П: Тек крајем седамдесетих. Када су почели панкери, онда се раздвојило. Шминкери су ишли у Златног папагаја, панкери су се скупљали код СКЦ-а, почели су скиниси нешто кобајаги. Онда су били хипици на потезу Филозоф – Калемегдан. Рокери су се скупљали, оно мотористи, бајкери, ми смо ишли код Црвеног певца, Топличин венац. Тада су бајкери ишли моторима Бранков мост – Ушће. А шминкери сређивали су се по последњој моди.

М. Ђ: Да ли су у истој дискотеци били припадници различитих група?

И. П: На почетку јесте, поготово на Машинцу где је био блуз. После осамдесетих се то раздвојило, Филозоф се затворио, КСТ су били рокери. Машинац – ту један тип убио када је скочио са крова, онда је ту било труло. Ту су биле само неке рок вечери са пројекцијама неким глупим. У СКЦ-у је онда била добра свирка, у СКЦ- у су биле алтернативне групе Идоли, Оргазам, Акробата. То се већ онако поларисало.

М. Ђ: Где сте набављали гардеробу?

И. П: Робна кућа Београд, Атекс. То су биле продавнице робе широке потрошње и конфекције. Е сада за изласке у дискотеке зависи у каквом си друштву, понекад је требало изаћи у поцепаним фармерицама, понекад је требало изаћи пристојније. И када се у Трст ишло, није се куповала нека посебна гардероба за дискотке. Није било оно изађеш да другарицом па шмекаш неког типа па се онда пицнеш. Или хоћеш да шмекаш неку мачку, онда је одведеш у позориште, у Коларац. Онда се дотераш, напирлиташ, перје из Трста вучеш. И знало се тачно, у позориште се није ишло као сада, знало се сако, машиница, кошуљица. Девојке су ишле у тим Тршћанским стварима. Онда те Тршћанске свари су коришћене за кућне журке и тако за неке изласке, први судар па мораш да изгледа као из кутије.

За дискотеке нисмо имали неку посебну гардеробу, то је био један круг људи који није гледао то. Зависи, та шминкерска места ту су били људи из Трста и те ствари. Боже опрости када упознш добар женски свет гледа се како да скинеш то што имаш (смех).

Прилог 6. Интервју са Редли Стеваном⁵³

⁵³ Рођен је 18. 10. 1957. године у Београду. Завршио средњу саобраћајну школу, и касније Виши економски. Живео је на општини Стари град.

Марија Ђокић: Коју музику сте слушали?

Стеван Редли: Ја сам обожавао баш диско музику, и дан данас имам диско музику, јер нормално слушам музику из млађих дана. У оно време диско музика је била врло популарна. Е сад Боб Марлија (Bob Marley) сам слушао. Добро Дорси (The Doors), не само диско музику волео сам и Дорсе, волео сам оно што се слушало у моје време. Од домаћих: Бора Чорба је у то време био бог, легенда. Корни група, Поп машина, они су старији од мене, Силуете они су генерација испред мене. Е да, Бјело Дугме је било број један. Концерт код Хајдучке чесме то је незаборавно. Е ја сам добио батине на том концерту, зашто - немам појма. Ту је било десетине и десетине хиљада људи. То је нешто феноменално. То је било '74. и Бјело Дугме је свирало. Филм је група страшна, Хаустор, Прљаво казалиште. Један незабораван концерт била је група Колосеум из Лондона, то је оставило страшан утисак на мене. То је Хала спортова, ја мислим да је концерт трајао седам или осам сати.

М.Ђ: Где сте излазили?

С.Р: Па, ишло се углавном по дискотекама. Цепелин је био број један и то матине у Цепелину. То је било од 4 поподне до 8 увече. Од 8 до 12 до је било већ ноћно, значи две групе матине и увече. Ту смо ишли, пуно друштва је ишло и је увек било пуно. Морало се доћи на време, јер је капацитет био мањи, дошло је до затварања, значи нису могли сви ући унутра. Акавриус је био исто, али ја нисам ишао много тамо, јер није то мој крај, он је био горе код Славије. Свако је волео да иде, значи имао је, да кажем, своје место, па нисмо баш пуно шарали. Па се улазило само са пропусницом. Јат је отворио своју дискотеку која је полу па не приватна, па била је контролисана. Без пропуснице се није могло ући, наравно уз карту, да се плати карта. То је било у Српских владара, један мали пасаж.

М. Ђ: Са колико година сте почели да излазите?

С.Р: Па рано, рано сам почео да излазим јер сам рођен у центру града, тако да нисам имао проблем враћања аутобусом. Одмах после завршетка основне школе. У оно време се излазило, не као данас, данас омладина излази у оно време када смо се ми малтене враћали кућама. Значи око 11-12 Београд је био празан и сви су се враћали кући. Био је и „Монокл“ у Скадарлији, исто врло популарна дискотека у моје време значи негде '71, '72, '73. Причам о центру града, било је лепих дискотека. Волео сам да идем на Баново брдо, хотел Шумадија је имао дивну дискотеку. Е тамо је био велики простор па нисмо имали проблем пропусница и капацитета, значи кад год смо ишли могло се ући.

М.Ђ: Да ли су се и колико плаћале улазнице?

С.Р: Па било је доступно. Рецимо цена карата за биоскоп је коштала ред величина једна пакла цигарета, осредњих цигарета. Рецимо сада ако гледамо да је пакла цигарета 30-35 динара толико је био и биоскоп. А сада је биоскоп 200 динара, значи много је било јефтиније. А можда је улаз у дискотеку био рецимо две пакле цигарета, ако је било и толико. Значи врло доступно је било, свако је могао себи да приушти. Јер ми смо стално, суботом и недељом сигурно, е да ли је било и четвртком, није било сваког дана дискотека.

М.Ђ: Да ли је било туча у дискотекама?

С.Р: Па, било је. Било је рецимо врло често, али те туче су се некако брзо и регулисале. Не само у дискотекама, туча је било, само не као данас, данас је то врло опасно. Није било тих ножева, чуда. Углавном је то било на ферку. Више је то било поводом мангупирања него што је то била нека девојка у питању. И било је мангупа, увек се знало кад уђе, ево го ушао Гуза, ушао овој, онај, улазе мангупи, не да би дошли у дискотеку, да би играли да би се упознали са неким него да би правили гужву.

М.Ђ: Какве је била реакција јавног мњења на дискотеке, на ту врсту забаве, да ли је нешто било по новинама?

С.Р: Како да не. Једна обична туча па то је била катастрофа. Какви то се дигне паника, то све ко да је прштало не знам шта. И у новинама, „ТУЧА била у центру“, па то је оволики наслов у новинама, ко да се догодило бог зна шта. Зато што је то време било мирно и нека велика туча је била помпа.

М.Ђ: Шта сте пили у дискотекама?

С.Р: Па, уносило се. Увек се уносило, ја мислим да се и сада уноси. Значи, уносило се јер је пиће у дискотекама увек било скупо. Значи улаз је могао, али пиће итд. то се уносило. Тада се пио само вињак и ништа друго. Е после су измислили нека пића, али то све нешто с времена на време.

М.Ђ: Која су још места постојала где се омладина могла забавити?

С.Р: Па биоскоп је био број један. Одлазак у биоскоп се помињало као излазак. Значи изведеш девојку на сок и у биоскоп, па то је био врхунски излазак. У оно време пуно се ишло у кафану. Али кафане су биле дупке пуне свако вече, све. Постојале су кафане које су се могле поредити са дискотекама, добро не са дискотекама, али је омладина излазила. Излазило се на музику и на игру. Ја се сећам кафана Градска кафана, Лондон, онда Сити клуб инжињера и техничара, онда Скадарлија. Па Београђанка 5 и 6 спрат, било је живе музике, било је и пуштања, али је то било пуно. И свугде је био фајронт, пола 12 готово, не ради ништа. Две кафане, једна је радила целу ноћ та Шанса на Ташмајдану, Бели град на Зеленом венцу је радио до 2 ноћу и тамо су били цигани и проститутке и нико није ишао тамо. Ноћни живот је у Београду био готов у поноћ. Е сплавови, на сплавове се морало ићи колима. Сплавови се појављују '71, '72, '73. Сећам се у оно време сплавови на које сам ја ишао су били Лукас и Лагуна. Био је и Олимпик мени пуно драг јер је ту певао Тома Здравковић.

М.Ђ: Како сте се облачили?

С.Р: У моје време биле су звонаре, појасеви су били велики није било од 3 до 5 дугмића. Фармерке су биле врло ретке, зашто, зато што није постојао Нови Пазар, ко је имао фармерке имао је оригинал фармерке. У оно време исто није било пуно пара, у почетку, а после када смо напунили 18-19 година ишли смо у Трст, сви. Али овај први део до пунолетства не, значи панталоне до колена уз тело све, а доле се шире. Ципеле, па носиле су се и шимике, па онда Брукс ципеле. А панталоне покривају ципеле да се не виде, и да се вуку по земљи, тако да су увек панталоне

биле искрзане. Кошуље да се једва закопчају. Старке су такође биле јако актуелне, зелене старке сам обожвао.

М.Ђ: Где сте набављали гардеробу?

С.Р: Па до 17, 18, 19 година облачили смо се овде, а после у Трсту. Одеш купиш фармерке и ципеле и ништа више. То је плафон.

*Прилог 7. У дискотеци „Го-го“ на Ташмајдану,
Илустрована Политика, 5. мај 1970, 35.*

*Прилог 8. У дискотеци „Го-го“ на Ташмајдану,
Илустрована Политика, 5. мај 1970, 35*

Прилог 9. Београђанка, 1970.

Прилог 10. Диск-џокеј

Прилог 11., Диско-клуб није за свачији џеп. Није изузетна ситуација да група младића чека на добру вољу редара, која је узгред речено веома ретка.“

Mladost, 12. novembar 1970.